

Fratakelse av foreldreansvar og adopsjon etter barnevernloven § 4-20

Universitetet i Oslo
Det juridiske fakultet

Kandidatnummer: 516

Leveringsfrist: 25.11.2009

(* regelverk for masteroppgave på:

<http://www.jus.uio.no/studier/regelverk/master/eksamensforskrift/kap6.html>)

Til sammen 16 851 ord

23.11.2009

Innholdsfortegnelse

<u>1</u>	<u>INNLEDNING</u>	<u>1</u>
1.1	Oppgavens tema	1
1.2	Avgrensning	2
<u>2</u>	<u>LITT RETTSHISTORIE</u>	<u>2</u>
2.1	Innledning – vergerådsloven av 1896	2
2.2	Fratakelse av foreldreansvar og adopsjon etter barnevernloven av 1953	3
2.3	Bakgrunnen for vedtakelsen av barnevernloven av 1992	5
<u>3</u>	<u>RETTSKILDENE PÅ OMRÅDET</u>	<u>6</u>
3.1	Norsk lovgivning	6
3.2	Internasjonale rettskilder	7
3.3	Forarbeider	8
3.4	Rettspraksis	8
3.5	Teori	8
<u>4</u>	<u>SENTRALE HENSYN OG PRINSIPPER I BARNEVERNRETTE</u>	<u>9</u>
4.1	Hensynet til barnets beste	9
4.2	Det biologiske prinsipp	11
4.3	Det mildeste inngreps prinsipp	12

<u>5</u>	<u>BARNEVERNLOVEN § 4-20</u>	<u>14</u>
5.1	§ 4-20 første ledd – fratakelse av foreldreansvar	14
5.1.1	Behandling i fylkesnemnda og ved domstolen	14
5.1.2	Vilkår og formål med fratakelse av foreldreansvar	15
5.1.3	Hva hører med under foreldreansvaret	16
5.1.4	Oppnevning av verge, § 4-20 (1) annet punktum	17
5.2	§ 4-20 annet ledd - Adopsjon	18
5.2.1	Hva innebærer en adopsjon?	19
5.3	§ 4-20 tredje ledd – Vilkårene for å gi samtykke til adopsjon	21
5.3.1	§ 4-20 (3) bokstav a – omsorgsovertakelsen er varig	22
5.3.2	§ 4-20 tredje ledd bokstav b – adopsjon vil være til barnets beste	29
5.3.3	§ 4-20 tredje ledd bokstav c – adoptivsøkerne har vært fosterforeldre for barnet	45
5.3.4	§ 4-20 tredje ledd bokstav d – vilkårene for å innvilge adopsjon etter adopsjonsloven	47
5.4	§ 4-20 fjerde ledd – departementet utsteder adopsjonsbevillingen	48
<u>6</u>	<u>ØKT BRUK AV ADOPSJON SOM BARNEVERNILTAK</u>	<u>49</u>
<u>7</u>	<u>AVSLUTNING</u>	<u>50</u>
<u>8</u>	<u>LITTERATURLISTE</u>	<u>51</u>

1 Innledning

1.1 Oppgavens tema

Oppgavens tema er fratakelse av foreldreansvar og adopsjon etter Lov om barneverntjenester, barnevernloven, av 17. juli 1992, nr 100. Hjemmel for fratakelse av foreldreansvar og adopsjon følger av barnevernloven § 4-20.

Målet med oppgaven er å gi en oversikt over de relevante momenter ved avgjørelser av hvorvidt foreldreansvaret skal fratas og om det skal gis samtykke til adopsjon.

Fratakelse av foreldreansvar og adopsjon er de mest inngripende tiltak som kan iverksettes overfor både barn og foreldre. Til forskjell fra de andre tiltakene man finner hjemmel for i barnevernloven er adopsjon et varig forhold, som bryter de rettslige bånd mellom barnet og den biologiske familien og skaper en ny, rettslig og faktisk tilhørighet til adoptivforeldrene. En adopsjon er ment å skulle vare livet ut, og slike vedtak kan ikke lenger omgjøres eller oppheves.¹

For de langt fleste barn i Norge foregår oppveksten i en generelt sett trygg familiesituasjon. Det er først når dette ikke er tilfelle at barnevernmyndighetene etter de vilkår som følger av loven har adgang til å gripe inn i familiesituasjonen. Forutsetningen for at det skal bli snakk om fratakelse av foreldreansvar og adopsjon etter barnevernloven er at barnets foreldre motsetter seg adopsjon. Hvis foreldrene samtykker til adopsjon vil ikke barnevernloven § 4-20 komme til anvendelse. Det blir i disse tilfellene snakk om en vanlig adopsjon etter de regler som følger av Lov om adopsjon, adopsjonsloven, av 28. februar 1986, nr. 8.

---

¹ Ot.prp. nr. 44 (1991-1992) punkt 4.18

1.2 Avgrensning

Oppgaven avgrenses mot omsorgsovertakelse etter barnevernloven § 4-12, og tilbakeføring av omsorgen til foreldrene etter § 4-21.

Fratakelse av foreldreansvar og adopsjon er tiltak som i tid kommer etter omsorgsovertakelse etter § 4-12. I § 4-20 (1) er vilkåret for å frata foreldreansvaret at omsorgen for barnet allerede er overtatt. De forhold som ligger til grunn for omsorgsovertakelsen vil i mange tilfelle komme inn under vurderingen av hvorvidt vilkårene for å gi samtykke til adopsjon er oppfylt, jfr. § 4-20 (3) bokstav a. I forbindelse med denne problemstillingen vil jeg gå noe inn på de vilkår som følger av § 4 - 12.

En omsorgsovertakelse er i utgangspunktet midlertidig, noe barnevernloven § 4-21 viser. § 4-21 omhandler tilbakeføring av barn til foreldre som har gjenvunnet sin omsorgsevne. Når foreldrene kan gi barnet ”forsvarlig omsorg” skal vedtak om omsorgsovertakelse oppheves. Men dersom barnet i den tiden omsorgsovertakelsen har vart har ”fått slik tilknytning til mennesker og miljø der det er, at det etter en samlet vurdering kan føre til alvorlige problemer for barnet om det blir flyttet” skal omsorgsvedtaket allikevel ikke oppheves. Dette vilkåret er likt det andre alternativet man finner i § 4-20 (3) bokstav a, og det er kun i forbindelse med drøftelsen av dette alternativet at jeg vil komme inn på § 4-21.

2 Litt rettshistorie

2.1 Innledning – vergerådsloven av 1896

I 1896 ble Norge det første land i verden med et offentlig barnevern da vergerådsloven ble vedtatt av Stortinget.² Vergerådsloven ga vergerådene hjemmel for inngripen i hjem der

---

² Lindboe, 2006 s. 15

barn ble forsømt av foreldrene og også der det var ”moralsk utglidning” i hjemmene.³ Vergerådene kunne også gripe inn der barna begikk kriminelle handlinger.⁴ Tiltakene etter vergerådsloven var formaninger til foreldrene, men også bortsetting av barnet dersom situasjonen ikke bedret seg. Hjelpetiltak i hjemmet var ikke et alternativ. Barn som ble bortsatt ble enten plassert i fosterhjem, barnehjem eller skolehjem. Særlig skolehjemmene, men også mange av de alminnelige barnehjemmene fikk etter hvert et dårlig rykte, da det kom frem at de vergeløse barna som vokste opp i disse institusjonene fikk en veldig streng og inhuman behandling.⁵

2.2 Fratakelse av foreldreansvar og adopsjon etter barnevernloven av 1953

Vergerådsloven ble avløst av Lov om barnevern av 17. juli 1953 nr. 14. Utgangspunktet etter barnevernloven av 1953 var hjelpetiltak i hjemmet. Slike tiltak skulle forsøkes før man tok i bruk de mer inngripende tiltak som omsorgsovertakelse og fratakelse av foreldreansvar. Barnevernloven av 1953 hadde i § 20 en bestemmelse om at dersom omsorgen for barnet var fratatt foreldrene av Helse- og sosialstyret, kunne de også vedta at ”foreldreansvaret i sin helhet skal fratas begge eller den ene av foreldrene...”. Ordlyden i § 20 gjaldt direkte kun fratakelsen av foreldreansvaret, adgang til å gi samtykke til adopsjon var ikke nevnt. I praksis ble bestemmelsen likevel brukt som hjemmel for å frata foreldreansvaret med sikte på adopsjon, men det var uklart om det var adgang til dette.

Spørsmålet ble avgjort av Høyesterett i dommen inntatt i Rt. 1982 s 1687. Foranledningen for dommen var et vedtak fattet av barnevernsutvalget i Laksevåg. Flertallet i utvalget kom til den konklusjon at § 20 ikke ga hjemmel for å frata foreldreansvaret med sikte på adopsjon av barnet. Barnevernsmyndighetene var ikke enig i dette, og staten ved Sosialdepartementet anket saken helt til Høyesterett.

---

³ Lindboe, 2006 s. 15

⁴ NOU 2000: 12, punkt 3.1.3

⁵ NOU 2000: 12, punkt 12.3.1

Høyesterett tok utgangspunkt i ordlyden i § 20, og uttalte at vilkåret var at omsorgen for barnet var overtatt, og at det er en forutsetning at dette vedtaket skal opprettholdes. Retten kom frem til at det ikke var noe i ordlyden som stengte for å benytte den som hjemmel for å frata foreldreansvaret med sikte på adopsjon. Deretter ble det foretatt en vurdering av om § 20 måtte tolkes innskrenkende ”ut fra sine forarbeider, sin plassering i lovens system eller reelle hensyn”.⁶

Forarbeidene var etter Høyesteretts mening ”lite opplysende”. Barnevernskomiteen hadde nevnt at det kunne være aktuelt å frata foreldreansvaret dersom det var grunn til å frykte at foreldrene ville gripe inn i fosterhjemsforholdet. Retten gikk så inn på noen uttalelser fra ”Innst. O. XVII for 1953” der det ble sagt at fratakelse av foreldreansvar kunne være en mulighet dersom ”kontakt med foreldrene vil være skadelig for barnet.”⁷ De tilfelle som var nevnt i forarbeidene kunne ifølge Høyesterett ikke forstås som ”absolutte skranker for bruken av bestemmelsen”. Heller ikke plasseringen av § 20 i lovens system kunne ifølge retten stenge for at adopsjon ble gjennomført. Førstvoterende fant at § 20 ikke kunne ses som et ytterligere trinn etter overtakelse av omsorgen, slik at det ikke ville være adgang til å frata foreldreansvaret bortsett fra i tilfeller der omsorgsovertakelse alene ikke ville være tilstrekkelig. Heller ikke reelle hensyn tilsa en innskrenkende tolkning av § 20. Høyesterett fremholdt at i situasjoner der barnet var i et langvarig fosterhjemsforhold kunne nettopp reelle hensyn tale for adopsjon. Etter en gjennomgang av rettskildene konkluderte Høyesterett med at Barnevernloven § 20 ga hjemmel for å frata foreldreansvaret med sikte på adopsjon.

Etter denne dommen ble en rekke andre saker behandlet for Høyesterett, da angående de nærmere vilkår for å gi samtykke til adopsjon. Disse dommene vil jeg komme tilbake til i oppgavens hoveddel, da de retningslinjer som her ble trukket opp fremdeles inngår i vurderingen av hvorvidt fylkesnemnda skal gi samtykke til adopsjon mot foreldrenes vilje.

---

⁶ Rt. 1982 1687 s. 1691

⁷ Rt. 1982 1687 s. 1692

2.3 Bakgrunnen for vedtakelsen av barnevernloven av 1992

Barnvernloven av 1992 gjorde ingen vesentlige endringer i rettstilstanden når det gjelder hvilke tvangsinngrep barnevernet kan benytte. At det ikke skulle foretas store endringer på dette punkt fremkom av det mandat Sosiallovutvalget var nedsatt med.⁸ Siktemålet med den nye loven var å bedre rettssikkerheten til både barn og foreldre, blant annet ved å lovfeste nærmere vilkår for tvangsinngrep, samt en generell modernisering av loven. Også etter barnevernloven av 1992 er utgangspunktet hjelpetiltak i hjemmet. Det er først der slike tiltak ikke anses tilstrekkelige at det i noen tilfelle kan bli snakk om fratakelse av foreldreansvar og adopsjon.

Hjemmelen for å frata foreldreansvaret og gi samtykke til adopsjon følger i dag av barnevernloven § 4-20. Bestemmelsen inneholder vilkårene som må være oppfylt for at disse inngrepene kan foretas. Hvilke vilkår det her er snakk om kommer jeg tilbake til senere i oppgaven.

Hensynet bak lovfestingen av vilkårene i § 4-20 var å bedre rettssikkerheten til både barn og foreldre ved å gjøre kriteriene for inngrep mer presise.⁹ Etter barnevernloven av 1953 forelå det ingen andre vilkår for fratakelse av foreldreansvar enn at omsorgen for barnet allerede var overtatt. Barnevernloven § 4-20 er slik sett en klar forbedring av rettssikkerheten. Det er i forarbeidene til loven uttalt at da det er tale om inngrep som er meget viktige, og inngripende, for både foreldre og barn, burde det gis så klare vilkår for adopsjon at forutberegneligheten blir stor. De vilkår som oppstilles i § 4-20 er likevel i stor grad generelle og meget skjønnspregede. Bestemmelsen er ment å skulle fange opp et vidt spekter av tilfelle, generelle og skjønnspregete vilkår måtte da velges. Det var etter sosiallovutvalgets mening ikke til å unngå at bestemmelsene ble skjønnspregede. Ulempene ved dette måtte etter utvalgets mening heller søkes løst ved at man la vekt på å finne frem

---

⁸ Lindboe, (1998) s. 19

⁹ Barnevern og omsorgsovertakelse, (2003) s. 14

til klare problemstillinger, samt de momenter som vil være relevante i forbindelse med disse problemstillingene.¹⁰

Problemstillingene og de relevante momentene er definert og utdypet i Høyesteretts praksis. Både etter den gamle loven av 1953, og etter Barnevernloven av 1992 er det avsagt en rekke Høyesterettsdommer angående bestemmelsene om fratakelse av foreldreansvar og adopsjon. Hvilke dommer det her er snakk om kommer jeg tilbake til i punkt 5.

Da vilkårene for å frata foreldreansvar og gi samtykke til adopsjon i dag stort sett er de samme som etter barnevernloven av 1953, vil rettspraksis fra tiden før barnevernloven av 1992 trådte i kraft også være av interesse i dag.

3 Rettskildene på området

3.1 Norsk lovgivning

Da det ved fratakelse av foreldreansvar og adopsjon etter barnevernloven er snakk om tvang følger det av legalitetsprinsippet at det kreves hjemmel i lov for å foreta disse inngrepene. Adgangen til å foreta inngrep reguleres først og fremst av barnevernloven av 1992. Hjemmelen for å frata foreldreansvaret og gi samtykke til adopsjon følger av § 4-20. Barnevernloven § 4-20 (1) gir fylkesnemnda adgang til å frata foreldrene foreldreansvaret. Det eneste vilkåret for å gjøre dette er at omsorgen for barnet allerede er overtatt. Det er en forutsetning at omsorgsovertakelsen skal opprettholdes.

Hjemmel for å gi samtykke til å adopsjon av barnet følger direkte av ordlyden i § 4-20 (2). Vilrårene som må være oppfylt for at slikt samtykke kan gis følger av § 4-20 (3). Innholdet i disse vilrårene er i all hovedsak trukket opp i praksis av Høyesterett.

Også de alminnelige vilkår for adopsjon som følger av adopsjonsloven må være oppfylt, jfr. barnevernloven § 4-20 (3) bokstav d.

---

¹⁰ Barnevern og omsorgsovertakelse, (2003) s. 14

Reglene for saksbehandlingen i fylkesnemnda finnes i barnevernloven kapittel 7. Formålet med saksbehandlingsreglene er kort sagt å ivareta barnets og foreldrenes rettssikkerhet. For å kunne ivareta rettssikkerheten i saker om tvangsinngrep etter barnevernloven er det også viktig at vedtakene som fattes i fylkesnemnda kan undergis rettslig prøving for domstolene. Slik mulighet for rettslig prøving er gitt i barnevernloven § 7-24.

I forhold til de prosessuelle spørsmål om overprøvelse av fylkesnemndas vedtak gjelder Lov om mekling og rettergang i sivile saker, tvisteloven, av 17. juni 2005, nr. 90, kapittel 36.

3.2 Internasjonale rettskilder

De internasjonale rettskildene som først og fremst gjør seg gjeldende i forbindelse med praktiseringen av norsk barnevernrett er Den europeiske menneskerettskonvensjon, EMK, av 4. november 1950, og FNs konvensjon om barnets rettigheter, barnekonvensjonen, av 20. november 1989. Begge disse konvensjonene gjelder som norsk lov som følge av Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett, menneskerettsloven, av 21. mai 1999, nr. 30, § 2. På denne bakgrunn blir flere av artiklene i barnekonvensjonen og EMK artikkel 8 relevante også i forhold til praktiseringen av den norske barnevernloven.

Foreligger det motstrid mellom de norske reglene og bestemmelsene i EMK og barnekonvensjonen følger det av menneskerettsloven § 3 at konvensjonsbestemmelsene skal gå foran de norske reglene.

Det følger av barnekonvensjonen artikkel 3 at barnets beste skal være et ”grunnleggende hensyn” ved ”alle handlinger som berører barn”. Også avgjørelser avsagt av Den europeiske menneskerettsdomstolen vil da være relevante for forståelsen og praktiseringen av barnevernloven § 4-20. Spesielt saken *Johansen v. Norway* fra 1996 har blitt drøftet i forbindelse med fratakelse av foreldreansvar og adopsjon, både av Høyesterett og også i teorien.

3.3 Forarbeider

Under arbeidet med barnevernloven av 1992 ble det laget flere forarbeider til loven.

Forslaget til barnevernloven av 1992 ble fremsatt av det som da het Barne- og familiedepartementet i Ot.prp. nr 44 (1991-1992), og i Innst. O. nr 80 (1991-1992) finner man innstillingen fra forbruker- og administrasjonskomiteen. I disse forarbeidene drøftes alle bestemmelsene i barnevernloven. Disse drøftelsene vil kunne bidra til å kaste lys over forståelsen av reglene i barnevernloven.

Etter at loven trådte i kraft har det blitt foretatt endringer i flere av bestemmelsene og det er i forbindelse med disse endringene også utarbeidet forarbeider som vil kunne være relevant for forståelsen og praktiseringen av barnevernloven.

3.4 Rettspraksis

Høyesterett har avsagt en rekke dommer i saker om fratakelse av foreldreansvar og adopsjon både etter barnevernloven av 1953 og etter barnevernloven av 1992. Disse dommene inneholder kort sagt drøftelser av hva som ligger i de ulike vilkårene som oppstilles i barnevernloven § 4-20, deriblant hvilke momenter som inngår i vurderingen av om adopsjon vil være til barnets beste. Fordi det skal foretas en konkret vurdering i den enkelte sak vil ikke de momentene som er kommet frem i disse dommene utgjøre en uttømmende liste. Men de vil være til stor hjelp når man skal finne ut av hvilke momenter som er relevante og også hvordan momentene er vektlagt.

3.5 Teori

Det finnes en god del teori på barnevernrettens område, og som ellers i jussen vil teoretiske fremstillinger kunne bidra til å gi en oversikt og forståelse av ulike lovbestemmelser og rettspraksis. Teorien vil også kunne være relevant der det ikke er så mye å hente hverken i lovteksten, forarbeidene eller i rettspraksis.

4 Sentrale hensyn og prinsipper i barnevernretten

4.1 Hensynet til barnets beste

Hensynet til barnets beste er det overordnede hensyn i barnevernretten. Det er dette prinsippet som ligger til grunn i alle vurderinger av hvorvidt det skal foretas inngrep, og hvilke inngrep som skal foretas etter barnevernloven. Hensynet til barnets beste kan ikke ligge til grunn for inngrep etter loven.¹¹ Det er snakk om tvangsmessige inngrep, og legalitetsprinsippet tilsier da at det kreves hjemmel i lov for at man skal kunne iverksette tiltak. Dersom det foreligger slik lovhjemmel følger det av § 4-1 at hensynet til barnets beste skal tillegges avgjørende vekt, både i forhold til om det skal foretas inngrep, og ved den skjønnsmessige vurdering av hvilke inngrep som skal foretas. Hensynet er lovfestet i Barnevernloven § 4-1 som lyder ”Ved anvendelse av bestemmelsene i dette kapittel skal det legges avgjørende vekt på å finne tiltak som er til beste for barnet. Herunder skal legges vekt på å gi barnet stabil og god voksenkontakt og kontinuitet i omsorgen.” Ved arbeidet med ny barnevernlov ble hensynet til barnets beste ansett for å være så viktig at det fortjente en plass i lovteksten.¹²

Hensynet til barnets beste følger også av internasjonale rettskilder. FNs konvensjon om barnets rettigheter er inkorporert i norsk rett gjennom menneskerettsloven § 2. Hensynet til barnets beste er i Barnekonvensjonens artikkel 3 uttrykt slik at ”Ved alle handlinger som berører barn, enten de foretas av offentlige eller private velferdsorganisasjoner, domstoler, administrative myndigheter eller lovgivende organer, skal barnets beste være et grunnleggende hensyn.” Utformingen av hensynet i barnekonvensjonen er generell. Dette gjør at prinsippet kan legges til grunn i mange ulike land på tvers av forskjellige kulturer og religiøse oppfatninger.

Det nærmere innhold i hensynet til barnets beste står det ikke noe særlig om i lovteksten. Noe veiledning kan hentes i § 4-1 annet punktum, der det fastslås at det skal legges vekt på

---

¹¹ Lindboe, (2003) s. 115

¹² Ot.prp. nr. 44 (1991-1992) punkt 4.1

å gi barnet stabil og god voksenkontakt, og kontinuitet i omsorgen. I lovens forarbeider uttales at momentet om stabil og god voksenkontakt ”kommer særlig inn i forbindelse med saker som gjelder flytting av barn, eller hvor det er truffet vedtak om å overta ansvaret for barnet.”¹³

At det skal legges vekt på å gi barnet stabil og god voksenkontakt kan også ses som et uttrykk for det biologiske prinsipp. I utgangspunktet skal en omsorgsovertakelse etter barnevernloven § 4-12 være midlertidig. Den europeiske menneskerettsdomstolen har i sin praksis slått fast at en gjenforening av foreldre og barn alltid skal søkes oppnådd.¹⁴

Videre kan man si at vurderingen har en normativ og en empirisk side.¹⁵ I det normative elementet inngår kunnskap om hva som generelt sett er best for barn. Det vil her være snakk om kunnskap som bygger på forskning fra ulike fagfelt, og fra forskjellige land. Når det gjelder det empiriske elementet dreier det seg om en konkret vurdering av hva som vil være det beste for akkurat dette barnet. Man må da basere vurderingen på de faktiske omstendigheter rundt dette barnet. Dermed åpner loven for at man kan komme til ulike løsninger i situasjoner som i utgangspunktet kan synes å være nokså like. Dette kommer til syne i de saker Høyesterett har avgjort, der både generelle og mer spesielle momenter vurderes. Hvilke momenter det her er snakk om kommer jeg tilbake til i punkt 5.3.2.

Hensynet til barnets beste tilsier at det kun er momenter som forbindes med barnet det vil være relevant å legge vekt på. I Ot.prp. nr. 44 (1991-1992), uttales det i forbindelse med redegjørelsen for rettstilstanden etter barnevernloven av 1953 § 17 at det ikke skal ”legges vekt på hensynet til foreldrene i de tilfelle hvor foreldrenes og barnets interesser er motstridende.” Denne regelen ble foreslått opprettholdt. Hva som vil være den beste løsningen for foreldrenes del er ikke et relevant moment ved vurderingen av hvorvidt tiltak skal iverksettes etter barnevernloven. Dette betyr imidlertid ikke at foreldrene står helt uten vern for myndighetenes inngripen i deres familieliv. Barn og foreldre har i utgangspunktet

---

¹³ Ot.prp. nr 44 (1991-1992) punkt 4.1

¹⁴ EMD Johansen vs. Norway, avsnitt 78

¹⁵ Bendiksen, (2008) s. 167

rett til samvær med hverandre også etter en omsorgsovertakelse. Dette følger direkte av barnevernloven § 4 - 19 (1). At barn og foreldre har slikt samvær anses i seg selv som et gode for barnet.¹⁶ Skulle man etter en vurdering komme til at samvær med foreldrene ikke er til barnets beste vil dette være avgjørende, og samvær kan da nektes, jfr. § 4-19 (2).

4.2 Det biologiske prinsipp

Norsk barnevernlovgivning bygger på den forutsetning at barn skal vokse opp og bli tatt vare på av sine foreldre. Omsorg for og ansvar for barn er i utgangspunktet foreldrenes oppgave, ikke det offentlige. I noen tilfeller er det likevel nødvendig at det offentlige griper inn og overtar omsorgen for barnet. Selv i disse tilfellene er gjenforening med biologiske foreldre et mål som i utgangspunktet skal etterstrebes av myndighetene.¹⁷

Det biologiske prinsipp er ikke nedfelt i Barnevernloven, men det kommer til uttrykk gjennom flere bestemmelser i loven, samt gjennom lovens oppbygning.

Barnevernloven § 4-4 omhandler hjelpetiltak for barn og barnefamilier. Bestemmelsen kan tjene som eksempel på hvordan det biologiske prinsipp kommer til uttrykk gjennom loven. Det følger av annet ledd at barneverntjenesten har plikt til å sette i verk hjelpetiltak når ”barnet på grunn av forhold i hjemmet eller av andre grunner har særlig behov for det.” Det er listet opp en del eksempler på hvilke tiltak som kan benyttes, plass i barnehage, besøkshjem, avlastningstiltak i hjemmet, eller ”andre foreldrestøttende tiltak”. Alle disse tiltakene går ut på å forbedre forholdene i hjemmet, slik at barnet kan få den omsorg det trenger av de biologiske foreldrene, og bestemmelsen kan derigjennom ses som et uttrykk for det biologiske prinsipp.

Også i barnekonvensjonen finner man uttrykk for det biologiske prinsipp. I artikkel 7 heter det at barn ”så langt det er mulig” har ”rett til å kjenne sine foreldre og få omsorg fra dem”. Også etter barnekonvensjonen er det anerkjent at det i visse tilfelle er nødvendig å skille et barn fra dets familie. Konvensjonen sikrer en rett til prøving av vedtak om

---

¹⁶ Ot.prp. nr. 44 (1991-1992) punkt 4.18

¹⁷ EMD Johansen vs. Norway, avsnitt 78

omsorgsovertakelse i artikkel 9. Etter denne bestemmelsen er utgangspunktet at partene har en plikt til å sikre at barn ikke blir skilt fra foreldrene ”mot deres vilje”. Dersom dette allikevel anses ”nødvendig av hensyn til barnets beste” må vedtaket fattes med hjemmel i lov av kompetente myndigheter. Det biologiske prinsipp er altså relevant også etter barnekonvensjonen, men hensynet til barnets beste kan også etter disse bestemmelsene tilsi at myndighetene må gripe inn i familiesituasjonen.

Første gang begrepet ”det biologiske prinsipp” ble brukt var i Rt. 1991 s 668.¹⁸ Men allerede i Rt. 1982 s 1687 uttalte Høyesterett at ”Hensynet til båndene mellom barnet og dets biologiske foreldre må klarligvis tillegges stor vekt ved den skjønnsmessige helhetsvurdering som barnevernmyndighetene alltid må foreta. Men ved vurderingen er det hensynet til barnets beste som skal være utslagsgivende...”. Resonnementet ble gjentatt og fulgt opp i Rt. 1991 s. 557 der førstvoterende nederst på side 561 utdyper dette og sier ”Dette vil særlig gjelde dersom det – etter en vurdering av de aktuelle alternativer – ikke kan fastslås med særlig grad av sikkerhet hvilken ordning som alle forhold tatt i betraktning vil være den beste for barnet.” Uttalelsene viser at det biologiske prinsipp er et moment det skal legges vekt på i vurderingen av hvilke tiltak som bør iverksettes etter barnevernloven, men det vil alltid måtte ses i lys av hensynet til barnets beste.

4.3 Det mildeste inngreps prinsipp

Barnevernloven kapittel 4 – Særlige tiltak – er bygget opp etter det mildeste inngreps prinsipp. Også den tidligere lov av 1953 fulgte dette mønster. Etter barnevernloven av 1953 var det ikke adgang til å frata foreldre omsorgen for barnet etter § 19 dersom hjelpetiltak etter § 18 kunne føre frem. Slik er det også etter dagens lov. Dette følger av barnevernloven § 4-12 (2). Barnevernloven § 4-12 omhandler vedtak om omsorgsovertakelse. Paragrafens første ledd oppstiller alternative vilkår for at slik omsorgsovertakelse kan finne sted. I annet ledd heter det at ”Et vedtak etter første ledd kan bare treffes når det er nødvendig ut fra den situasjon barnet befinner seg i. Et slikt vedtak kan derfor ikke treffes dersom det kan skapes

---

¹⁸ Barnevern og omsorgsovertakelse, (2003), s. 12.

tilfredsstillende forhold for barnet ved hjelpetiltak etter § 4-4...” Paragraf 4-4 inneholder en ikke uttømmende liste over tiltak som kan iverksettes både i og utenfor hjemmet, for eksempel støttekontakt til familien, barnehageplass, eller ”andre foreldrestøttende tiltak”. Prinsippet går ut på at barnevernet har plikt til å forsøke de mindre inngripende tiltak før et mer alvorlig inngrep iverksettes. Inngrep etter barnevernloven kapittel 4 omfatter tvang. Rettssikkerhetshensyn tilsier da at man ikke foretar mer enn det som er nødvendig. Det vil si at dersom et mindre inngripende tiltak lykkes har barnevernet ikke hjemmel til å foreta et mer inngripende tiltak.¹⁹

Foreligger det forhold som gjør det klart at et mindre inngripende tiltak vil være uhensiktsmessig eller nytteløst kan barnevernet ta i bruk mer inngripende tiltak uten først å ha forsøkt de mindre inngripende. Er det først klart at hjelpetiltakene ikke vil være tilstrekkelige til å rette opp situasjonen for barnet tilsier hensynet til barnets beste at de mer inngripende tiltak iverksettes med det samme.

---

¹⁹ Lindboe, (1998) s. 20

5 Barnevernloven § 4-20

5.1 § 4-20 første ledd – fratakelse av foreldreansvar

5.1.1 Behandling i fylkesnemnda og ved domstolen

I barnevernloven § 4-20 (1) første punktum heter det at ”Har fylkesnemnda vedtatt å overta omsorgen for et barn, kan fylkesnemnda også vedta at foreldreansvaret i sin helhet skal fratas foreldrene.” Det er barneverntjenesten i den enkelte kommune som bringer spørsmålet om fratakelse av foreldreansvar og adopsjon inn for fylkesnemnda ved ”begjæring om tiltak” etter § 7-10 (1). Barneverntjenesten utarbeider forslag til tiltak, og hvordan disse tiltakene best skal iverksettes, og dette presenteres så for fylkesnemnda i forhandlingsmøte.

Det følger av § 7-1 at det skal være en fylkesnemnd for barnevern og sosiale saker i hvert fylke. Fylkesnemnda skal bestå av ”en eller flere ledere som fyller kravene til dommere”, ”et utvalg av fagkyndige” og et ”alminnelig medlemsutvalg”, jfr. § 7-2. Saksbehandlingen i fylkesnemnda er ikke ulik den man har i sivile saker for retten, med innledningsforedrag fra partenes prosessfullmektiger, forklaringer fra partene og vitner, og til slutt prosedyreinlegg fra advokatene.²⁰ Nemndslederen har ansvaret for at saken er godt nok opplyst før det fattes vedtak, jfr. § 7-3 (3).

Ved domstolenes prøving av fylkesnemndas vedtak gjelder lov om mekling og rettergang i sivile tvister, tvisteloven, av 17. juni 2005 nr. 90.

Det følger av tvisteloven § 36-5 (3) at retten skal prøve alle sider av saken ved spørsmål om fratakelse av foreldreansvar og samtykke til adopsjon etter § 4-20. Dette fulgte også av lov om rettergangsmåten for tvistemål, tvistemålsloven, av 13. august 1915 nr 6, § 482.

Bestemmelsen i tvisteloven § 36-5 (3) innebærer at retten også kan overprøve det skjønn som er utvist av fylkesnemnda.

---

²⁰ Barnevern og omsorgsovertakelse, (2003) s. 142

Etter en lovendring i 2006 er det nå strengere vilkår for å anke en barnevernsak inn for lagmannsretten.²¹

5.1.2 Vilkår og formål med fratakelse av foreldreansvar

Det vilkår som må være oppfylt for at foreldreansvaret skal kunne fratas foreldrene er at omsorgen for barnet allerede er overtatt av barnevernet etter § 4-12, jfr. § 4-20 (1). Det er videre en forutsetning at vedtaket om omsorgsovertakelsen skal opprettholdes. Hvis omsorgsovertakelsen ikke kan opprettholdes skal omsorgen tilbakeføres til foreldrene, og det kan da ikke bli snakk om å adoptere bort barnet mot deres vilje. Høyesterett har i flere dommer uttalt at hvorvidt vedtaket skal opprettholdes må vurderes ut fra forholdene på avgjørelsestidspunktet.²² Bestemmelsen i § 4-20 (1) fastslår at fylkesnemnda ”kan” frata foreldreansvaret. Det foreligger da ingen plikt for fylkesnemnda til å gjøre dette selv om omsorgen for barnet er overtatt. Vurderingen av om de skal ta foreldreansvaret fra foreldrene beror på et konkret skjønn. Siktemålet med fratakelsen av foreldreansvaret er som regel å bane veien for adopsjon av barnet. Når dette er tilfellet vil de momenter som taler for å gi samtykke til adopsjon også måtte trekkes inn under vurderingen av hvorvidt man skal frata foreldreansvaret. Førstvoterende i dommen i Rt. 1987 s 52 så det som ”sentralt for om vedtak bør treffes etter § 20, om slikt vedtak er nødvendig for å sikre barnet en fullgod omsorgssituasjon.”

I en dom fra 1991 ble det lagt vekt på at fratakelse av foreldreansvaret ikke må skje uten at ”konsekvensene av de alternative ordninger på lengre sikt er skikkelig utredet og vurdert ut fra de konkrete forhold i den enkelte sak.”²³ Denne uttalelsen ble også fulgt opp i Rt. 1992 s 306. Bakgrunnen for uttalelsen var her at klientutvalget i kommunen bare to måneder etter at de hadde vedtatt å opprettholde omsorgsovertakelsen for barnet også vedtok å frata foreldrene foreldreansvaret. På vedtakstidspunktet var det enda ikke funnet noe fosterhjem til barnet, og foreldrene hadde fremdeles en samværsordning med ham. Høyesterett bemerket at det kunne ”reises spørsmål om det var tilstrekkelig grunn til - slik saken da var

---

²¹ Lindboe, (2006) s. 15

²² Se bl.a. Rt. 1987 52 s. 58 og Rt. 2001 14 s. 18

²³ Rt. 1991 557 s. 561

utredet og avklart – allerede i februar 1989 å ta endelig stilling til spørsmålet om foreldreansvaret.”²⁴

Spørsmålet om det er adgang til å frata foreldreansvaret også der det ikke er snakk om å gi samtykke til adopsjon kom opp i Rt. 1997 s 534. Foranledningen var her at lagmannsretten hadde fratatt moren foreldreansvaret, men ikke gitt samtykke til adopsjon. Førstvoterende kom med en generell uttalelse og sa at han ikke kunne se ”at lovteksten eller andre faktorer utelukker en slik løsning, som vel i noen tilfeller kan tilsies av reelle hensyn.” I hvilke tilfeller et slikt utfall kunne bli aktuelt sies det ingenting om da retten ut fra forholdene i saken ikke fant grunn til å gå nærmere inn på spørsmålet.

5.1.3 Hva hører med under foreldreansvaret

Hva som nærmere ligger i begrepet foreldreansvar har vært diskutert flere steder og har blitt ansett å være noe uklart.²⁵ Det er antatt at avgjørelser som omhandler religion, spørsmål om hvilken skole barnet skal gå på og avgjørelser i forhold til medisinsk behandling typisk hører inn under foreldreansvaret.

Rettstilstanden etter barnevernloven av 1953 var slik at foreldreansvaret måtte fratas foreldrene der det var behov for medisinsk behandling av barnet og foreldrene motsatte seg dette. Problemet er i barnevernloven av 1992 løst i en egen bestemmelse i § 4-10, og det er da ikke lenger behov for å frata foreldrene ansvaret i de tilfelle bestemmelsen omhandler. Barnevernloven § 4-10 gir hjemmel for å vedta at undersøkelse og behandling kan foretas mot foreldrenes vilje i de tilfelle der det er snakk om ”en livstruende eller annen alvorlig sykdom eller skade”. Bestemmelsen gir anvisning på en skjønnsmessig vurdering. Dersom sykdommen eller skaden ikke kan anses å være livstruende eller alvorlig foreligger ikke hjemmel for å gripe inn. Avgjørelsen av om ikke livstruende eller mindre alvorlige sykdommer skal behandles hører da under foreldreansvaret.

---

²⁴ Rt. 1992 306 s. 310

²⁵ Ot.prp. nr 44 (1991-1992) punkt 4.16, Barnevern og omsorgsovertakelse, (2003) s. 50

En fratakelse av foreldreansvaret innebærer at foreldrene mister all myndighet i forhold til barnet. De har allikevel i utgangspunktet rett til samvær med barnet, jfr. § 4-19 (1).

Under forberedelsen av barnevernloven av 1992 ble det av departementet fremsatt forslag om at man i den nye loven skulle gå vekk fra skillet mellom den daglige omsorg og foreldreansvar.²⁶ Barne- og familiedepartementet la i høringsutkastet til grunn den regel som var foreslått i Sosiallovutvalgets utredning i NOU 1985:18. I utredningen ble det foreslått en hovedregel som i korte trekk skulle gå ut på at både omsorgsansvaret og foreldreansvaret skulle fratas foreldrene samtidig. Regelen ville etter Sosiallovutvalgets mening gi et ”enkelt utgangspunkt, og den er realistisk overfor foreldrene.”

Flere av høringsinstansene gikk imot dette forslaget. Blant annet uttalte barneombudet at ”Tvert imot kan foreldre, når de formelt beholder ansvaret, ha en sterkere opplevelse av medansvar overfor barnet og forpliktelse til å rette opp en uheldig situasjon slik at barnet kan flytte hjem igjen.” Barne- og familiedepartementet ønsket, tross betenkelighetene som var uttalt av flere høringsinstanser, en regel i samsvar med høringsutkastet, og foreslo denne. Dette forslaget ble imidlertid ikke fulgt i barnevernloven av 1992, der delingen av daglig omsorg og foreldreansvaret fortsatt er opprettholdt, jfr. § 4-12 og § 4-20.

5.1.4 Oppnevning av verge, § 4-20 (1) annet punktum

Barnevernloven § 4-20 (1) annet punktum fastslår at dersom foreldreansvaret blir fratatt, skal fylkesnemnda oppnevne verge for barnet. En verge skal ivareta barnets økonomiske interesser. Ivaretagelsen av disse interessene er noe som vanligvis tilligger den, eller de, som har foreldreansvaret. Spørsmålet om biologiske foreldre kan være verge for barnet etter at de er fratatt foreldreansvaret kom opp under forberedelsen av barnevernloven av 1992. Departementet mente det ikke skulle være noe i veien for at biologiske foreldre skulle kunne oppnevnes som verge for barnet, selv om de ikke lenger hadde foreldreansvar. Departementet var av den oppfatning at det er et skille mellom det som hører med til foreldreansvaret og en verges oppgave. Vergens oppgave anses kun å gjelde de økonomiske forhold, mens foreldreansvaret gjelder barnets personlige forhold. Det

---

²⁶ Ot.prp. nr 44 (1991-1992) pkt 4.16

konkluderes med at det etter gjeldende rett ikke er noe i veien for at biologiske foreldre uten foreldreansvar skal kunne oppnevnes som verger for barnet. Avgjørelsen må tas på grunnlag av en konkret vurdering.

5.2 § 4-20 annet ledd - Adopsjon

Adopsjon mot foreldrenes vilje er et meget inngripende tiltak. Barnevernloven § 4-20 (2) gir fylkesnemnda hjemmel til å gi samtykke til adopsjon ”i foreldrenes sted” dersom foreldreansvaret er fratatt etter vilkåret i første ledd. De nærmere vilkår for når slikt samtykke kan gis følger av § 4-20 (3). Jeg kommer tilbake til hvilke vilkår det her er snakk om i punkt 5.3.

Dersom foreldrene selv gir samtykke til adopsjon trenger man ikke å gå veien om barnevernloven § 4-20. I slike tilfelle vil det bli snakk om en ”normal” adopsjon, og det holder da at vilkårene i adopsjonsloven er oppfylt. Det er i de tilfelle foreldrene ikke ønsker å gi slikt samtykke det kan bli snakk om å frata dem foreldreansvaret etter barnevernloven § 4-20. Adopsjonsloven inneholder en bestemmelse om at den som er under 18 år ikke kan adopteres uten samtykke av ”den eller dem som har foreldreansvaret.”, jfr. adopsjonsloven § 7. Som følge av dette må fylkesnemnda for å kunne gi samtykke til adopsjon først frata foreldrene foreldreansvaret. Etter at dette er vedtatt kan fylkesnemnda gi slikt samtykke ”i foreldrenes sted”, jfr. barnevernloven § 4-20 (2).

Ved avgjørelsen av om det skal gis samtykke til adopsjon etter § 4-20 skal det foretas en skjønnsmessig helhetsvurdering. Før slikt samtykke gis ”må det vurderes meget grundig om det er tenkelig at omsorgen for barnet vil kunne tilbakeføres” til foreldrene.²⁷

Uttalelsen kom i forbindelse med spørsmål om adopsjon avgjort etter barnevernloven av 1953, men på grunn av tiltakets inngripende karakter må det samme gjelde i dag.

---

²⁷ Rt. 1994 1398 s. 1402

5.2.1 Hva innebærer en adopsjon?

Etter dagens rettstilstand bryter en adopsjon alle de rettslige bånd mellom foreldrene og barnet. Dette medfører at foreldrene ikke lenger kan gis krav på samvær med sitt barn.

At foreldre og barn har rett til å ha samvær med hverandre følger både av barnevernloven § 4-19, EMK artikkel 8 og barnekonvensjonen artikkel 7 og 9. Denne retten er allikevel ikke absolutt.

Barnevernloven § 4-19 fastslår at barn og foreldre har rett til samvær med hverandre ”hvis ikke annet er bestemt”. Etter paragrafens annet ledd kan fylkesnemnda bestemme at det ”av hensyn til barnet ikke skal være samvær.” Dette vil typisk kunne bestemmes der samvær med foreldrene er skadelig for barnet.

Heller ikke barnekonvensjonen gir en ubetinget rett for foreldrene og barnet til å ha kontakt med hverandre. Artikkel 7 nr. 1 sier at barnet ”så langt det er mulig, [har] rett til å kjenne sine foreldre og få omsorg fra dem.” Også etter barnekonvensjonen er det legitimt å nekte slikt samvær ut fra hensynet til barnets beste, jfr. artikkel 9 nr. 1.

EMK artikkel 8 verner retten til respekt for privatliv og familieliv for både foreldre og barn, jfr. uttrykket ”enhver”. Myndighetene kan allikevel gripe inn i denne retten dersom vilkårene som er oppstilt i artikkel 8 nr. 2 er oppfylt. Slike inngrep må være i ”samsvar med loven” og det må være ”nødvendig i et demokratisk samfunn” for å ”beskytte helse eller moral, eller for å beskytte andres rettigheter og friheter.” Den europeiske menneskerettsdomstolen kom i saken *Johansen v. Norway* til at norske myndigheter hadde krenket artikkel 8 da de kort tid etter fødselen hadde fratatt Johansen foreldreansvaret og nektet henne samvær med datteren. Krenkelsen av artikkel 8 gjaldt ikke omsorgsovertakelsen, kun fratakelsen av foreldreansvaret og samværsnektelsen. De to siste vedtakene ble ansett å være en krenkelse av artikkel 8 fordi de hadde særlig vidtrekkende følger i og med at Johansen og barnet mistet sin rett til familieliv med barnet, og vedtakene var heller ikke forenlig med målet om gjenforening av barnet og moren.²⁸ Domstolen kom

---

²⁸ EMD *Johansen v. Norway* avsnitt 78

til at slike vedtak kun kan brukes i særskilte tilfelle og de må da begrunnes ut fra et dominerende hensyn til barnets beste.²⁹

Det er ingenting i barnevernloven som stenger for at de biologiske foreldre og barnet kan ha samvær med hverandre etter en adopsjon, men det vil for de mindre barna da være helt opp til adoptivforeldrene om slikt samvær er ønskelig. For de noe eldre barna vil forholdet til foreldrene i stor grad være opp til dem selv. Nettopp det at foreldrene ikke lenger har krav på samvær med barnet etter en adopsjon har vært en problemstilling i et par saker for Høyesterett. Forholdet i disse sakene var at moren og barna i noen grad hadde kontakt med hverandre som følge av samværsretten. Dette ble det særlig lagt vekt på i Rt. 1997 s 534. De to guttene det her var snakk om å adoptere hadde regelmessige, men etter hvert sjeldnere samvær med biologisk mor. Høyesterett la til grunn at samværene virket positivt på guttene, og at det var viktig å få etablert et regelmessig samvær med moren. Samtykke til adopsjon ble blant annet på dette grunnlag nektet. Slik førstvoterende så det ga saken foranledning til å ”bemerke at lovgiver etter min mening bør vurdere om det bør åpnes for en rett til samvær mellom barnet og biologiske foreldre også etter en adopsjon.”

Forslaget om åpen adopsjon ble tatt opp av Befring utvalget som konkluderte med at det bør vurderes om en slik løsning bør tillates.³⁰ Også i teorien har spørsmålet om åpen adopsjon blitt drøftet. Førsteamanuensis Lena R. L. Bendiksen ved Universitet i Tromsø tok opp problemstillingen i en artikkel publisert i Kritisk Juss i 2000. Formålet med artikkelen var å reise spørsmålet om en adgang til å fastsette samværsrett for biologiske foreldre og barn også etter en adopsjon bør lovfestes. Hun presiserer at det da i så fall ikke ville være snakk om en hovedregel om at slikt samvær skal gis, men heller en unntaksregel brukt i de tilfelle der både adopsjon og fortsatt kontakt med de biologiske foreldre er ansett å være til barnets beste. Bendiksen argumenterer for at man i slike tilfelle vil slippe å velge en av to løsninger der begge er ansett å være til barnets beste.

---

²⁹ EMD Johansen v. Norway avsnitt 78

³⁰ NOU 2000:12, punkt 19.4.4

I Rt. 1997 s 534 kom flertallet på tre dommere til at adopsjonssamtykke ikke skulle gis. I dette tilfellet var både adopsjon og fortsatt kontakt med mor ansett å være til barnas beste. Fosterforeldrene til den ene gutten hadde gitt uttrykk for at de også etter en adopsjon ville sørge for at han fortsatte kontakten med moren. Flertallet fant imidlertid ikke å kunne legge avgjørende vekt på dette, og på bakgrunn av at det var ønskelig med samværsrett med mor ble adopsjonssamtykke nektet. Etter Bendiksens mening er det uheldig at det i noen tilfeller legges vekt på fosterforeldrenes løfter om at kontakten med biologiske foreldre skal opprettholdes.³¹ I et slikt tilfelle vil ikke barnets og foreldrenes rettssikkerhet bli ivaretatt. Etter en adopsjon vil adoptivforeldrene ikke ha noen plikt til å opprettholde kontakten med barnets biologiske foreldre. En ordning med lovfestet rett til samvær vil gi dem en slik plikt. Men dersom barnet eller adoptivforeldrene motsetter seg at samværene blir gjennomført finnes det nok ingen gode løsninger som kan sikre at foreldrene får tilbringe tid med barnet.³²

5.3 § 4-20 tredje ledd – Vilkårene for å gi samtykke til adopsjon

Barnevernloven § 4-20 tredje ledd oppstiller vilkårene for å gi samtykke til adopsjon. Dersom vilkårene er oppfylt ”kan” fylkesnemnda gi samtykke til adopsjon. Når ordet ”kan” er brukt signaliserer det at det må foretas en helhetsvurdering av om man skal gi samtykke til adopsjon. Det foreligger altså ingen plikt til å gi slikt samtykke. Høyesterett uttaler i dommen inntatt i Rt. 1991 s. 557 at det at vilkårene for omsorgsovertakelse er til stede ikke i seg selv kan begrunne at det skal gis samtykke til adopsjon.

I rettspraksis fra de senere årene finnes to eksempler på at foreldrene fikk medhold i at det ikke skulle gis samtykke til adopsjon fordi det i disse tilfellene ikke ble ansett å være til barnets beste.³³ Dette er i tråd med den helhetsvurdering som skal foretas i forhold til hvert enkelt barn, samt at hensynet til barnets beste skal tillegges ”avgjørende vekt”, jfr. § 4-1. I de tilfelle der foreldrene har flere barn skal vurderingen foretas i forhold til det enkelte

---

³¹ Bendiksen, (2000), s. 216

³² Bendiksen, (2000), s. 218-219

³³ Rt. 1997 534 og Rt. 2001 14

barnet. Dette ble uttalt i Rt. 1998 s 1702, som riktignok gjaldt omsorgsovertakelse, men det samme må legges til grunn når det er snakk om adopsjon etter § 4-20.

Vilkårene i bokstav a til d er kumulative, hvilket innebærer at alle vilkårene må være oppfylt for at samtykke til adopsjon skal kunne gis. Bokstav a inneholder imidlertid to alternative vilkår, og det er da tilstrekkelig at det ene er oppfylt.

5.3.1 § 4-20 (3) bokstav a – omsorgsovertakelsen er varig

Barnevernloven § 4-20 (3) bokstav a oppstiller som vilkår for å gi samtykke til adopsjon at det ”må regnes som sannsynlig at foreldrene varig ikke vil kunne gi barnet forsvarlig omsorg eller barnet har fått slik tilknytning til mennesker og miljø der det er, at det etter en samlet vurdering kan føre til alvorlige problemer for barnet om det blir flyttet”.

Vurderingstemaet etter bestemmelsen er ikke den generelle omsorgsevnen til foreldrene, men deres omsorgsevne i forhold til det barnet det er snakk om.³⁴ Dette innebærer videre at barnets omsorgsbehov må gis en konkret vurdering.³⁵

Både i saker for fylkesnemnda og for retten brukes det i stor grad sakkyndige for å få klarlagt foreldrenes omsorgsevne. De sakkyndige er gjerne psykologer som både har snakket med og kanskje også hatt mulighet til å observere både foreldrene og barnet. Ofte har flere sakkyndige gitt en vurdering av foreldrenes omsorgsevne, noe som bedrer både foreldrenes og barnets rettssikkerhet.

Felles for de to alternativene i barnevernloven § 4-20 (3) bokstav a er at det må det være snakk om en varig omsorgsovertakelse. Vilkåret om at det kreves en varig omsorgsovertakelse er utviklet av Høyesterett gjennom praksis i forbindelse med barnevernloven av 1953 § 20.³⁶ Dette vilkåret er også omtalt i forarbeidene til barnevernloven av 1992, der departementet sa seg enig med Sosiallovutvalget i at det måtte

---

³⁴ Bendiksen, (2008), s. 307

³⁵ Bendiksen, (2008), s. 307

³⁶ Bendiksen, (2008), s. 307

være ”et grunnvilkår for adopsjonssamtykke at det må regnes som sannsynlig at foreldrene ikke vil få foreldreansvaret for barnet tilbake.”³⁷ Adopsjon er til forskjell fra de andre tiltakene etter barnevernloven et tiltak som er endelig, det lar seg ikke omgjøre.

Rettsvirkningene av en adopsjon kan kun endres ved en ny adopsjon, jfr. adopsjonsloven § 15. Dette tilsier at man ikke skal kunne gi samtykke til adopsjon i tilfeller der det er sannsynlig at barnet vil bli gjenforent med sine foreldre.

Kravet om at omsorgsovertakelsen er varig er i samsvar med den oppfatning den Europeiske Menneskerettsdomstolen har lagt til grunn. Etter domstolens praksis kreves det at myndighetene legger opp til en gjenforening av foreldre og barn.³⁸ Men adopsjon mot foreldrenes vilje kan likevel gjennomføres der det foreligger ”exceptional circumstances” og der adopsjonen er motivert ut fra en ”overriding requirement pertaining to the child’s best interests”.³⁹

Som tidligere nevnt kan det ikke foretas inngrep i forhold til foreldre og barn dersom vilkårene i loven ikke er oppfylt. Er det tvil om vilkårene er oppfylt blir spørsmålet hvilket beviskrav som skal legges til grunn. Beviskravet gjenspeiler den grad av sannsynlighet som må foreligge for at de faktiske forhold skal anses bevist.⁴⁰

Etter ordlyden i § 4-20 (3) bokstav a er beviskravet ”sannsynlig”. Med ”sannsynlig” menes alminnelig sannsynlighetsovervekt, altså at det mest sannsynlige faktum skal legges til grunn.⁴¹

I Rt. 1990 s. 1274 ble spørsmålet om hvilket beviskrav som skulle gjelde i forbindelse med foreldrenes omsorgsevne tatt opp. Retten viste til Stortingets justiskomites uttalelser i Innst.O. nr 19 (1985-86) 4 der komiteen konkluderte med at tvangsadopsjon ikke burde være et alternativ annet enn i de situasjoner der ”det er åpenbart at foreldrene ikke vil kunne ta omsorg for barnet i overskuelig fremtid”. Førstvoterende var enig i at det

---

³⁷ Ot.prp. nr. 44 (1991-1992), punkt 4.18

³⁸ EMD, Johansen vs. Norway, avsnitt 78

³⁹ EMD, Johansen vs. Norway, avsnitt 78

⁴⁰ Graver (2004), s. 467

⁴¹ Graver (2004), s. 465

strengere beviskrav ”åpenbart” burde oppstilles, hensett til de alvorlige konsekvenser en uriktig avgjørelse om å gi samtykke til adopsjon ville medføre.⁴² Høyesterett tok senere avstand fra uttalelsene om et strengere beviskrav.⁴³

Spørsmålet om hvilket beviskrav som bør gjelde har også blitt diskutert i teorien. I en artikkel fra 2007 konkluderer Lindboe med at da det ikke foreligger rettspraksis etter barnevernloven av 1992 som antyder noe annet, er alminnelig sannsynlighetsovervekt tilstrekkelig ved avgjørelsen av om foreldrene varig ikke vil kunne gi barnet forsvarlig omsorg.⁴⁴ Dette synet støttes også av Bendiksen.⁴⁵

Hva som er det mest sannsynlige i denne sammenheng vil alltid være et vanskelig spørsmål da det her dreier seg om å vurdere fremtidige forhold. Kravet etter ordlyden i loven er at foreldrenes manglende evne til å dra omsorg for barnet må være ”varig”. Om den faktisk vil være varig vil det ikke være mulig å fastslå helt sikkert. Førstvoterendes uttalelser i Rt. 1987 s. 52 kan tjene som eksempel. Retten kom inn på den problemstilling at forhold i foreldrenes liv kan endres, slik at de i fremtiden vil gjenvinne sin omsorgsevne. Det kan videre bli slik at fosterforeldrenes livssituasjon forandres, slik at de som følge av dette ikke burde ha fått adoptere barnet. Om disse problemene sier førstvoterende at ”Slike mer eller mindre fjerne muligheter må trekkes inn i vurderingen etter § 20, men disse mulighetene må på den annen side veies opp mot hensynet til å skape en trygg og fullgod omsorgssituasjon for barnet ut fra den faktiske situasjon som fortoner seg som overveiende sannsynlig.”

En omsorgsovertakelse kan måtte bli varig enten begrunnet i foreldrenes manglende evne til omsorg, eller som følge av at barnet har fått en slik tilknytning til fosterforeldrene at det vil kunne ta skade av en flytting tilbake til foreldrene.

Problemstillingen blir da hva man skal legge i begrepet varig omsorgsovertakelse. For at noe skal kunne betegnes som ”varig” må det ut fra en naturlig språklig forståelse foreligge

---

⁴² Rt. 1990 1274 s. 1279

⁴³ Rt. 1991 557 s. 561

⁴⁴ Lindboe, (2007) s. 183

⁴⁵ Bendiksen, (2008) s. 313

et forhold som ikke kan forventes å opphøre i nærmere fremtid. Forarbeidene inneholder ingen drøftelse av hva man skal legge i varighetskravet. Spørsmålet har heller ikke blitt særskilt drøftet i de saker som har vært oppe for Høyesterett.

Dersom det er en enkelt hendelse som sannsynligvis ikke vil gjenta seg som har ført til at omsorgen for barnet er overtatt kan man vanskelig si at ”foreldrene varig ikke vil kunne gi barnet forsvarlig omsorg”. Dette kan for eksempel være tilfelle ved forelders forbigående sykdom eller skade. Selv om kravet til varighet i seg selv ikke har blitt drøftet i de saker som har vært oppe for Høyesterett finner man en del eksempler på hva som skal til for at man skal kunne legge til grunn at foreldrene varig ikke vil kunne ha omsorgen for barnet. Det er viktig å merke seg at det er ikke sykdommen eller omstendighetene i seg selv som begrunner omsorgsovertakelsen. Det avgjørende er om disse forhold virker inn på foreldrenes mulighet til å vise tilstrekkelig omsorg for barnet.⁴⁶

Eksempler på forhold som i praksis har begrunnet varig omsorgsovertakelse av barnet er blant annet foreldrenes psykiske sykdom, rusavhengighet og soning av dom på ti år.⁴⁷ I alle disse tilfellene anså Høyesterett det som klart at fosterhjemsforholdet ville vare til barnet ble myndig.

5.3.1.1 Foreldrene kan ikke gi barnet ”forsvarlig omsorg”

Etter barnevernloven er det ikke et krav at barnet skal vokse opp i et hjem uten mangler. Det kan foreligge til dels store mangler ved et hjem uten at barnevernet griper inn og flytter barnet, jfr. for eksempel § 4-12 som fastslår at det må foreligge ”alvorlige mangler” i den daglige omsorg før barnevernet kan fjerne barnet fra hjemmet. Barnevernloven § 4-20 gir ingen veiledning ved vurderingen av hva som ligger i uttrykket ”forsvarlig omsorg”.

---

⁴⁶ Bendiksen (2008), s. 305

⁴⁷ Rt. 1987 52, Rt. 1991 557 og Rt. 1994 323

Lena Bendiksen diskuterer grensene for forsvarlig omsorg i boken *Barn i langvarige fosterhjemsplasseringer* som er basert på hennes doktorgradsavhandling.⁴⁸ Hun skriver her at omsorgssvikt og mishandling ble av Barnemishandlingsutvalget delt inn i fire ulike kategorier; aktiv og passiv fysisk mishandling, og aktiv og passiv psykisk mishandling. Seksuelle overgrep ble betegnet som en egen gruppe. Den aktive fysiske mishandling kan for eksempel innebære ”vold, brenning, utsulting.”⁴⁹ Inn under passiv fysisk mishandling hører blant annet ”sterkt avvikende ernæring, manglende beskyttelse for farer, manglende hygiene, eller ikke passende klær.” Den aktive psykiske mishandling innebærer gjerne latterliggjøring, trusler eller nedvurdering av barnet, mens den passive psykiske mishandling derimot gjerne vil være ”grov understimulering, likegyldighet og mangler ved oppdragelsen i en slik forstand at det hemmer barnets utvikling.”⁵⁰ Selv om mishandlingen er delt inn i fire grupper finnes det fellesnevnerne som gjør seg gjeldende ved alle de fire typene. Foreldrenes manglende evne til å sette barnets behov fremfor egne, eller i det hele tatt å gjenkjenne barnets behov kan sies å være slike fellesnevnerne. Kommer man frem til at noen av disse forholdene er til stede foreligger omsorgssvikt og foreldrene kan da ikke sies å yte ”forsvarlig omsorg”.

Typiske eksempler på forhold som kan gjøre at foreldrene ikke er i stand til å gi barnet ”forsvarlig omsorg” er psykiske lidelser, psykisk utviklingshemming, rusavhengighet og kriminalitet.⁵¹ Disse forholdene, som er nevnt i lovens forarbeider, har også vært en del av saksforholdet i saker som har vært oppe for Høyesterett.⁵²

At fosterforeldrene har evner og mulighet til å gi barnet bedre omsorg enn de biologiske foreldre er ikke et relevant moment i vurderingen av om foreldrene kan sies å ha tilstrekkelig god omsorgsevne.⁵³

---

⁴⁸ Bendiksen (2008), s. 105

⁴⁹ Bendiksen (2008) s. 105

⁵⁰ Bendiksen (2008) s. 105

⁵¹ Ot.prp. nr. 44 (1991-1992), punkt 4.18

⁵² Rt. 1991 557, Rt. 1987 52, Rt. 1982 1687, Rt. 1994 1398

⁵³ Bendiksen (2008) s. 307

5.3.1.2 Barnets tilknytning til mennesker og miljø der det er

Det annet alternativ etter § 4-20 (3) bokstav a er at ”barnet har fått slik tilknytning til mennesker og miljø der det er, at det etter en samlet vurdering kan føre til alvorlige problemer for barnet om det blir flyttet”. I tilfelle der retten kommer til at dette vilkåret er oppfylt er det ikke nødvendig å ta stilling til om foreldrene varig ikke vil kunne ha omsorgen for barnet da vilkårene er alternative.

Sett ut ifra foreldrenes ståsted vil det kunne være mindre belastende at retten slår fast at barnet har fått en slik tilknytning til mennesker og miljø der det er, enn at de varig ikke vil kunne vise barnet forsvarlig omsorg.⁵⁴ Retten kan selvfølgelig også uttale seg om foreldrenes omsorgsevne, selv om den anser det klart at barnet ikke vil kunne flyttes på grunn av sin tilknytning til fosterfamilien. Dette ble gjort i Rt. 2007 s 561. Foranledningen var da at moren anførte at hun nå likevel hadde omsorgsevne, og førstvoterende så det da som naturlig også å knytte noen bemerkninger til dette.

Høyesterett har i flere tilfelle uttalt at det er dagens forhold som ligger til grunn ved avgjørelsen av om omsorgsvedtak skal opprettholdes.⁵⁵ I en dom avsagt etter barnevernloven av 1953 ble det lagt til grunn at det var adgang til å opprettholde et opprinnelig riktig vedtak om omsorgsovertakelse selv om de forhold som i sin tid begrunnet vedtaket ikke lenger var tilstede.⁵⁶ Videre ble det slått fast at det måtte kunne legges vekt på ”omstendigheter som melder seg etter at flyttingen av barnet har funnet sted, blant annet hvilken virkning det vil ha for barnet om det blir flyttet tilbake til foreldrene”. Dermed kunne man også etter barnevernloven av 1953 komme til at omsorgsovertakelsen var varig på grunn av barnets tilknytning til det miljø det befant seg i.

---

⁵⁴ Bendiksen (2008) s. 304

⁵⁵ Rt. 1987 52, Rt. 1994 323, Rt. 1995 85

⁵⁶ Rt 1987 52

Vurderingstemaet i forhold til dette alternativet er om barnet har fått en slik tilknytning til mennesker og miljø der det er at flytting som følge av dette vil føre til alvorlige problemer. Flytting av barnet fra omsorgspersonene vil alltid kunne medføre problemer i større eller mindre grad. I forarbeidene til loven ble det i forbindelse med barnevernloven § 4-21, tilbakeføring av omsorgen til foreldrene, sagt at ”Det er gitt at enhver flytting vil kunne medføre problemer for et barn, og det er et mål å unngå flytting i den grad det er mulig. Det må imidlertid foretas en vurdering av situasjonen og problemene for barnet både på kort og lang sikt ved spørsmålet om tilbakeføring. I uttrykket «alvorlige problemer» ligger en garanti for at det foretas både en kortsiktig og langsiktig vurdering.”⁵⁷ Vilkåret i § 4-21 om at omsorgsovertakelsen ikke skal oppheves dersom barnet har fått en slik tilknytning til mennesker og miljø der det er at det vil kunne føre til alvorlige problemer om det blir flyttet er det samme som i § 4-20 (3) bokstav a, annet alternativ. Når dette er tilfelle må det også etter § 4-20 (3) bokstav a vurderes om en flytting av barnet vil føre til alvorlige problemer både på kort sikt og på lang sikt. Alvorlige problemer på kort sikt vil nok ikke tillegges like stor vekt som alvorlige problemer på lang sikt.

Tidligere fulgte det av § 4-21 at fylkesnemnda skulle oppheve vedtaket om omsorgsovertakelse ”når foreldrene kan gi barnet forsvarlig omsorg.” Ved en lovendring som trådte i kraft sommeren 2009 ble beviskravet ”overveiende sannsynlig” lagt til i § 4-21. Vilkåret om når omsorgsvedtaket skal opprettholdes etter § 4-21 har nær sammenheng med vilkåret i § 4-20 (3) bokstav a, første alternativ, om når man kan gi samtykke til adopsjon. I begge tilfelle er det snakk om at foreldrene ikke makter å gi barnet ”forsvarlig omsorg”. I forarbeidene uttales det at endringen i § 4-21 nok vil føre til at flere barn blir værende i fosterhjemmet. Dette følger av at det nå kreves at det er ”overveiende sannsynlig” at foreldrene kan gi barnet forsvarlig omsorg. Dersom det strenge beviskravet ikke anses oppfylt blir resultatet at barnet blir boende i fosterhjemmet, noe som igjen, over tid, vil føre til at tilknytningen til mennesker og miljø der barnet er kan føre til at det får alvorlige problemer ved en eventuell flytting tilbake til de biologiske foreldrene. Slik sett

---

⁵⁷ Ot.prp. nr 44 (1991-1992) punkt 4.19

kan kanskje det strengere beviskravet føre til at flere saker om adopsjon blir lagt frem for fylkesnemnda.

5.3.2 § 4-20 tredje ledd bokstav b – adopsjon vil være til barnets beste

Barnevernloven § 4-20 (3) bokstav b stiller som vilkår at ”adopsjon vil være til barnets beste”. Vilkåret medfører at man må foreta en konkret vurdering av om adopsjon vil være det beste i forhold til det enkelte barns situasjon.

Lovteksten inneholder ingen holdepunkter for hva som ligger i ”barnets beste”. Av barnevernloven § 4-1 følger det at man skal legge vekt på å gi barnet ”stabil og god voksenkontakt og kontinuitet i omsorgen.” At man skal legge vekt på stabil og god voksenkontakt kan gjøre seg gjeldende både i forhold til foreldrene og fosterforeldrene. Dersom barnet har kontakt med foreldrene mens det bor i fosterhjemmet vil det å sørge for at denne kontakten blir opprettholdt også kunne bidra til å sikre barnet ”stabil og god voksenkontakt”.

I lovens forarbeider fremholdes det at hensynet til barnets beste bør være ”Utgangspunktet for samtykke til adopsjon...”. Videre ble det lagt til grunn at ”Adopsjonssamtykke kan bare gis der det etter en samlet vurdering av det enkelte barns behov, vil være klart bedre for barnet å bli adoptert enn å vokse opp som fosterbarn.”⁵⁸ Ut over disse generelle bemerkninger om at adopsjon må være til barnets beste gir heller ikke forarbeidene veiledning i hva som nærmere ligger i innholdet i dette hensynet. Innholdet må da søkes klarlagt gjennom Høyesteretts avgjørelser. Høyesterett har selv uttalt at de ”nærmere retningslinjer for vurderingen av hva som ligger i vilkåret om at adopsjon må være til beste for barnet er trukket opp i en rekke avgjørelser av Høyesterett.”⁵⁹ Da det må foretas en konkret vurdering av det enkelte barns forhold vil de momenter som er oppstilt i Høyesteretts praksis ikke utgjøre en uttømmende liste.

---

⁵⁸ Ot.prp. nr 44 (1991-1992) punkt 4.18

⁵⁹ Rt. 1997 534 s. 538

I den foreløpig siste dommen avsagt i Høyesterett om tvangsadopsjon gjentar retten det som også i tidligere dommer er sagt om at adopsjon må være til barnets beste, nemlig at det kreves ”sterke grunner for å samtykke til adopsjon mot de biologiske foreldres vilje.”⁶⁰ Kravet om at det må foreligge sterke grunner har sammenheng med adopsjonens inngripende og endelige karakter. Barnets rettslige bånd til sin familie brytes, og samfunnets grunnleggende oppfatning om at barn hører hjemme hos familien fravikes av hensyn til barnet. Vurderingen av om det foreligger slike sterke grunner skal foretas etter en konkret vurdering, men denne vurderingen ”må også bygge på generelle erfaringer – blant annet erfaringer fra barnepsykologiske eller barnepsykiatrisk forskning.”⁶¹ Ved avgjørelsen av hva som anses å være til barnets beste brukes det i stor grad rapporter og vurderinger av sakkyndige både i fylkesnemnda og i retten. De sakkyndige sitter inne med viktig fagkunnskap om barn i fosterhjemsforhold, og har ofte også hatt mulighet til å observere barnet, foreldrene og fosterforeldrene. Deres uttalelser vil derfor være viktige for rettens medlemmer når de skal avgjøre om lovens vilkår er oppfylt. I flere av de foreliggende dommer har Høyesterett vært enig i de anbefalinger som er fremsatt av de sakkyndige.⁶² Men det finnes også eksempler på at retten har vurdert forholdet annerledes og gått imot de sakkyndiges anbefalinger.⁶³

I bestemmelsen sies det ingenting om hvilken grad av sannsynlighet som kreves for at en skal kunne si at en adopsjon vil være til barnets beste. Utgangspunktet må da være at det gjelder et krav om alminnelig sannsynlighetsovervekt. I forarbeidene til loven uttales det at ”Utgangspunktet for samtykke til adopsjon bør alltid være hensynet til barnets beste. Adopsjonssamtykke kan bare gis der det etter en samlet vurdering av det enkelte barns behov, vil være klart bedre for barnet å bli adoptert enn å vokse opp som fosterbarn.”⁶⁴

---

⁶⁰ Rt. 2007 561 avsnitt (47)

⁶¹ Rt. 2007 561 avsnitt (47)

⁶² Se for eksempel Rt. 1982 1687, Rt. 1992 306 og Rt. 2007 561

⁶³ Rt. 1990 1274

⁶⁴ Ot.prp. nr 44 (1991-1992) punkt 4.18

I litteraturen har det vært diskutert om det foreligger et høyere beviskrav etter noen av inngrepene etter barnevernloven. Knut Lindboe konkluderer med at hovedregelen er at alminnelig sannsynlighetsovervekt er tilstrekkelig etter de fleste bestemmelser i barnevernloven.⁶⁵ I forhold til om adopsjon er til barnets beste kommer han imidlertid til en annen konklusjon. Bakgrunnen er Høyesteretts uttalelser i Rt. 1991 s 557. Det sies at ”dersom det likevel med relativt stor sikkerhet kan sies at det vil være best for barnet å bli adoptert, må dette være avgjørende; slik det er lagt til grunn i dommen Rt-1982-1687 og Rt-1987-52.” Lindboe skriver at ”Denne formuleringen tar jeg til inntekt for at det kreves mer enn alminnelig sannsynlighetsovervekt for vilkåret om at det må være til barnets beste å iverksette adopsjon.”⁶⁶ Lindboes konklusjon støttes også av Lena Bendiksen.⁶⁷

5.3.2.1 Momentene i vurderingen av hva som er barnets beste

Momentene i vurderingen av om adopsjon vil være til barnets beste kan være både generelle, dvs. momenter som gjør seg gjeldende i de fleste saker og for de fleste barn, eller individuelle og bare ha relevans i forhold til ett enkelt barn. Eksempler på individuelle momenter er religiøs tilhørighet og kulturell bakgrunn.

I de prinsipielle uttalelsene i Rt. 1991 s 557 slår førstvoterende fast at avgjørelsen av om foreldreansvaret skulle fratas moren måtte begrunnes i en ”konkret vurdering av de kryssende hensyn”. De kryssende hensyn det her er snakk om kan være barnets interesse i å beholde kontakten med den biologiske familien og dets interesse i å vokse opp i en fullgod omsorgssituasjon. Noen ganger kan ikke barnet gis en fullgod omsorgssituasjon dersom det samtidig skal ha kontakt med foreldrene. Da vil adopsjon kunne bli den beste løsningen, og det biologiske prinsipp må i disse tilfellene vike til fordel for hva som er barnets beste. Videre ble det lagt til grunn at noen av disse hensyn er ”av generell karakter; det vil si hensyn som vanligvis – men med varierende styrke – gjør seg gjeldende i slike saker, mens

---

⁶⁵ Lindboe, (2007) s. 177

⁶⁶ Lindboe, (2007) s. 177

⁶⁷ Bendiksen (2008) s. 316

andre hensyn er mer spesielle for denne saken.” Forholdet mellom generelle og individuelle momenter ble også tatt opp i Rt. 2007 s 561. Førstvoterende redegjorde her for sitt syn på dette og sa at ”Etter min mening kan det ikke trekkes noe klart skille mellom generelle erfaringer og individuelle hensyn; generelle erfaringer kan være utformet mer eller mindre nyansert, for eksempel ut fra barnets alder ved fosterhjems plasseringen og hvor lenge plasseringen har vart og vil vare.”⁶⁸

For å gjøre fremstillingen så oversiktlig som mulig har jeg valgt å dele de ulike momentene inn i generelle momenter og individuelle momenter, og jeg har også tatt med et punkt om de biologiske foreldrenes reaksjon da Høyesterett i noen saker også har gått inn på dette.

5.3.2.2 Generelle momenter

De generelle erfaringene bygger blant annet på psykologisk og annen barnefaglig kunnskap om barns utvikling og behov generelt, og studier av hva som er den beste løsningen for barn som må være i fosterhjem i lang tid.

Et moment som ofte trekkes frem i de saker om tvangsadopsjon som har vært oppe for Høyesterett er den forventede varigheten av fosterhjemsforholdet. Dette momentet tillegges vekt fordi flere studier viser at det i slike tilfeller generelt er bedre for barnets utvikling at det blir adoptert, enn at det kun forblir fosterbarn. De studiene det her er snakk om er gjerne sammenlignende undersøkelser av utviklingen til fosterbarn som blir adoptert og barn som tilbringer store deler av oppveksten som fosterbarn. Denne typen undersøkelser ble nevnt i Rt. 2001 s. 14 i forbindelse med drøftelsen av generelle erfaringssetninger.⁶⁹ Akkurat hvilke undersøkelser det her er snakk om sies det ingenting om.

En adopsjon skaper trygghet og stabilitet, noe som kan være spesielt viktig for barn som er sårbare etter å ha opplevd et skifte av omsorgspersoner. Allerede i den første adopsjonsdommen ble varigheten av fosterhjemsforholdet nevnt. Høyesterett gjennomgikk i denne dommen de ulike rettskildene for å avklare om § 20 i den gamle barnevernloven

---

⁶⁸ Rt. 2007 561 avsnitt (50)

⁶⁹ Rt. 2001 14 s. 23

hjemlet adgangen til å gi samtykke til adopsjon. Angående betydningen av reelle hensyn uttalte retten at ”Særlig i de tilfelle hvor det er tale om langtidsoppfostring, kan sterke reelle grunner tale for at foreldreansvaret blir fratatt og barnet bortadoptert, selv om de biologiske foreldre ikke forstyrrer fosterhjemsholdet.”⁷⁰

Også i Rt. 1987 s 52 forelå det en lignende situasjon. Det var i dette tilfellet klart at barnet måtte bli i fosterhjemmet i mange år fremover. Barnet hadde vært i fosterhjemmet i to år og i løpet av disse årene hadde det ikke vært kontakt mellom foreldrene og barnet. Når dette var tilfellet kom Høyesterett til at det var ”klart ønskelig ut fra hensyn til barnet at det gjennom vedtak etter § 20 banes vei for adopsjon.” Dommen er avsagt under sterk dissens, 3-2. Mindretallet var enig i at omsorgsovertakelsen måtte opprettholdes, men de dissenterende dommere kunne på tidspunktet for avgjørelsen ikke si seg enig i at det var til barnets beste å bli adoptert, og at barnet dermed ville miste sin mulighet til å etablere et forhold til de biologiske foreldrene. Omsorgen for barnet hadde blitt fratatt foreldrene allerede to måneder etter fødselen, og det hadde kort tid etter blitt fattet vedtak om fratakelse av foreldreansvaret.

Også i den nyeste dommen avsagt av Høyesterett angående dette spørsmålet går retten inn på bruken av generelle erfaringer om barn i langvarige fosterhjemshold.⁷¹ Det fremkommer av denne dommen at generelle, nyanserte erfaringer vil kunne veie tungt. På generelt grunnlag mente den sakkyndige for Høyesterett at det beste for barnets utvikling ville være adopsjon i de tilfelle der det var på det rene at omsorgsovertakelsen ville bli varig, og barnet hadde flyttet til fosterhjemmet før det hadde fått en tilknytning til de biologiske foreldrene. Forholdet i den aktuelle saken var kort fortalt at barnet hadde flyttet til fosterforeldrene før han hadde fylt to år, og han hadde på det tidspunktet ikke fått noen tilknytning til sine biologiske foreldre.

Dette momentet synes å ha størst vekt der det ikke har vært noen kontakt mellom de biologiske foreldrene og barnet, eller der denne kontakten har vært nokså begrenset. Har det derimot vært kontakt mellom foreldrene og barnet vil dette momentet kunne ha mindre

---

⁷⁰ Rt. 1982 1687 s. 1692

⁷¹ Rt. 2007 561 avsnitt (50)

vekt. Se for eksempel Rt. 1997 s. 534 og Rt. 2001 s. 14, der retten kom til at det ikke skulle gis samtykke til adopsjon blant annet fordi barna hadde kontakt med moren.

Barnets behov for å ha kontakt med den biologiske familien vil alltid være sentral i vurderingen av om samtykke til adopsjon skal gis. I forarbeidene til barnevernloven av 1992 er det uttalt at det biologiske prinsipp bør være ”et vesentlig moment ved vurderingen av om adopsjonssamtykke bør gis eller ikke.”⁷² Høyesterett var inne på forholdet mellom det biologiske prinsipp og hensynet til barnets beste i den første dommen angående tvangsadopsjon.⁷³ I denne dommen ble det lagt til grunn at selv om de rettslige båndene mellom barnet og foreldrene etter en adopsjon er brutt, vil ikke dette i seg selv kunne begrunne at samtykke til adopsjon ikke skal gis. Retten kom til at ”Hensynet til båndene mellom barnet og dets biologiske foreldre må klarligvis tillegges stor vekt ved den skjønnsmessige helhetsvurdering som barnevernsmyndighetene alltid må foreta. Men ved vurderingen er det hensynet til barnets beste som skal være utslagsgivende”.⁷⁴

I noen tilfeller vil foreldrene og barnet allerede ha kontakt, og det kan således bli snakk om å opprettholde denne kontakten etter en adopsjon. I andre tilfelle har ikke barnet hatt noen kontakt med de biologiske foreldrene, men det kan allikevel anses ønskelig å holde muligheten åpen for at slik kontakt i fremtiden kan opprettes. En tredje mulighet er at barnet har bodd de første årene hos foreldrene, men at det etter omsorgsovertakelsen ikke har vært noen kontakt mellom foreldrene og barnet. Dette var tilfellet i en sak som var oppe for Høyesterett i 1994.⁷⁵ Moren hadde i de to årene etter omsorgsovertakelsen ikke hatt noen som helst kontakt med datteren fordi hun bodde i fosterhjem på sperret adresse. De sakkyndige for Høyesterett vurderte det slik at jenta ikke lenger hadde noe ”slikt følelsesmessig forhold til biologisk mor og annen biologisk familie, at hun har behov for å gjenoppta kontakten med dem.”⁷⁶ Høyesterett tok med i betraktningen at jenta etter hvert

---

⁷² Ot.prp. nr 44 (1991-1992) punkt 4.18

⁷³ Rt. 1982 1687

⁷⁴ Rt. 1982 1687 s. 1693

⁷⁵ Rt. 1994 323

⁷⁶ Rt. 1994 323 s. 325

kunne få behov for å ha kontakt med sin biologiske familie, men mente at dette ikke talte mot adopsjon.

Etter en adopsjon er det etter dagens regler helt opp til adoptivforeldrene om barnet og de biologiske foreldre skal ha kontakt. Generelt anses det som et gode for barnet at det har kontakt med og omgås sine biologiske foreldre. Dette synet ga Høyesterett uttrykk for i dommen i Rt. 1991 s. 557. Retten la i denne dommen til grunn at ”barnevernsloven bygger på at det gjennomgående vil være i barnets interesse at foreldrene har omsorgen for det og videre at foreldrene, selv om omsorgen må fratas dem, i alminnelighet har kontakt med barnet og foreldreansvaret for det. Vurderingen av hva som i det enkelte tilfelle er barnets beste, må i disse saker skje i lys av dette.”⁷⁷ Dette er likevel bare et utgangspunkt, ”dersom det likevel med relativt stor sikkerhet kan sies at det vil være best for barnet å bli adoptert, må dette være avgjørende; slik det er lagt til grunn i dommen i Rt-1982-1687 og Rt-1987-52.”⁷⁸ I to av de dommer som er avsagt av Høyesterett om samtykke til adopsjon mot foreldrenes vilje skal gis har kontakt med den biologiske familien vært avgjørende for at samtykke til adopsjon ikke ble gitt.⁷⁹ I Rt. 1997 s. 534 ble samtykke til adopsjon nektet, fordi flertallet i dette tilfellet ikke anså adopsjon å være til barnets beste. De to guttene det her var snakk om hadde gjennom flere år etter omsorgsovertakelsen hatt kontakt med sin biologiske mor. At omsorgsovertakelsen ville bli varig var det ikke tvil om, men rettens flertall fant at det fremdeles var ønskelig med kontakt mellom moren og guttene. Det ble videre lagt noe vekt på at moren og fosterforeldrene bodde i en liten by, og at moren av den grunn nok ville møte på guttene fra tid til annen. Hennes reaksjon på at en adopsjon ble også trukket inn i vurderingen av om dette ville være til barnas beste. Høyesterett fant at det på bakgrunn av disse usikkerhetsmomentene ikke ville være til barnets beste å gi samtykke til adopsjon. Det faktiske forholdet i dommen i Rt. 2001 s. 14 var nokså likt med tanke på at barna også her hadde kontakt med sin mor etter omsorgsovertakelsen, og retten

---

⁷⁷ Rt. 1991 557 s. 561 og 562

⁷⁸ Rt. 1991 557 s. 562

⁷⁹ Rt. 1997 534 og Rt. 2001 14

mente her at ”I helhetsvurderingen må tilknytningen mellom D, hennes søsken og deres biologiske mor tillegges betydning.”⁸⁰

Barn som har bodd i fosterhjemmet i flere år vil gjerne ha en sterk tilknytning til sine fosterforeldre. Det er ikke uvanlig at barn som har bodd i fosterhjemmet en del år, og gjerne også fra tidlig alder, anser fosterforeldrene for å være sine ”psykologiske foreldre”, det vil si at barnet ser på fosterforeldrene som sin mamma og pappa. Dette momentet har blitt trukket inn i en rekke adopsjonssaker.⁸¹ Rt. 1982 s. 1687 gjaldt spørsmål om adopsjon av en gutt som hadde vært i fosterhjemmet i syv og et halvt år, og det var klart at dette måtte bli en ”permanent plassering”. Høyesterett la i denne saken vekt på at ”hele hans følelsesmessige tilknytning er til fosterforeldrene.” Også i den tredje dommen om tvangsadopsjon hadde barnet en sterk tilknytning til både fosterforeldrene, deres adoptivdatter og fosterforeldrenes øvrige slekt. Gutten hadde bodd i fosterhjemmet i 13 år, og han følte en tilhørighet i den familien han faktisk var en del av. Slik han så det var fosterforeldrene hans rette foreldre. Høyesterett sa om dette forholdet at ”Allerede denne langvarige etablerte situasjon veier tungt i retning av adopsjon”. Videre ble det lagt vekt på at en adopsjon i dette tilfellet ville være ”en naturlig rettslig formalisering av det foreldre/barn-forhold som i faktisk henseende har vært etablert i en årrekke.”⁸²

Et annet moment som ofte tas til inntekt for å gi samtykke til adopsjon er at når et fosterhjemsforhold går over i en adopsjon vil det kunne bidra til å gi barnet økt trygghet og stabilitet. Etter barnevernloven § 4-21 (2) kan foreldrene få prøvet om omsorgsovertakelsen skal oppheves fordi de nå må anses å kunne gi barnet forsvarlig omsorg dersom det er gått 12 måneder siden saken sist var oppe for fylkesnemnda eller domstolen. Slike saker om opphevelse av omsorgsovertakelsen kan naturlig nok skape mye usikkerhet og bekymring for barn som ønsker å bli boende hos sine fosterforeldre. Den generelle erfaring at en adopsjon vil føre til økt trygghet og stabilitet har vært et moment i Høyesteretts vurdering i

---

⁸⁰ Rt. 2001 14 s. 24

⁸¹ Rt. 1982 1687, Rt. 1990 657, Rt. 1994 1398 og Rt. 1994 1545

⁸² Rt. 1990 657 s. 659

flere saker.⁸³ Høyesterett har lagt vekt på at de rettslige bånd en adopsjon skaper vil gi en slik trygghet som generelt har ”betydning for barnets utvikling.”⁸⁴ Dette argumentet ble også fremhevet i Rt. 1982 s 1687, der retten la til grunn at fosterforeldrene, selv om de ikke hadde fått adoptere barnet fortsatt ville ha gitt ham ”stabilitet og kontinuitet”, og at en adopsjon ”bare antas å ville få positive virkninger for B.”⁸⁵

Dersom barnet er sårbart eller utrygt vil stabilitet og trygghet i oppvekstssituasjonen kunne ha stor betydning. Dette var situasjonen i saken i Rt. 1992 s. 306, der Høyesterett blant annet sa at ”De konkrete omstendigheter i saken taler i dette tilfellet med særlig styrke for å velge den ordning som E vil oppfatte som den meste stabile.”⁸⁶ Årsaken til utryggheten var ikke så viktig for førstvoterende, det som derimot var avgjørende var at gutten hadde ”et sterkt behov for å beskyttes mot opplevelser som han kan oppfatte som trusler mot hans nåværende stabile situasjon.” Det ble videre sagt at en det etter en adopsjon ville være lettere ”å gi gutten reservasjonsløse bekreftelser på at han alltid skal bo hos fosterforeldrene.”⁸⁷

I Rt. 1990 s. 1274 la en enstemmig Høyesterett til grunn at dette hensynet gjør seg gjeldende i de aller fleste fosterhjemsforhold. Av den grunn kan man som regel ikke bygge avgjørelsen av å gi samtykke til adopsjon kun på denne generelle erfaringen. Høyesterett var av den oppfatning at dette hensynet ikke i seg selv er tilstrekkelig ”med mindre det i den konkrete sak gjør seg gjeldende med særlig styrke, eller adopsjon også tilsies av andre hensyn.”⁸⁸ Denne generelle erfaringen ble også trukket inn i dommen i Rt. 1995 s. 85, der fosterforeldrene hadde hatt omsorgen for barnet helt siden han var noen dager gammel. De sakkyndige mente at på kort sikt ville det ikke utgjøre noen forskjell for barnet om det var fosterbarn eller adoptivbarn. Men på lang sikt kunne dette få betydning. De sakkyndige

---

⁸³ Rt 1982 1687, Rt. 1991 557, Rt. 1992 306 og Rt. 1994 323

⁸⁴ Rt. 1994 323 s. 325

⁸⁵ Rt. 1982 1687 s. 1694

⁸⁶ Rt. 1992 306 s. 310

⁸⁷ Rt. 1992 306 s. 311

⁸⁸ Rt. 1990 1274 s. 1280

bygde på generelle betraktninger om at en slik situasjon kan innvirke på barnets psykiske utvikling på grunn av utrygghet både for barnet og for fosterforeldrene.

I en dom fra 2001 ga flertallet på tre dommere i Høyesterett uttrykk for at det at samtykke til adopsjon baseres kun på generelle erfaringer ikke vil være uproblematisk.⁸⁹ Faktum i saken var kort sagt at moren hadde blitt fratatt omsorgen for de tre eldste av sine fire barn. Fylkesnemnda hadde i tillegg fratatt moren foreldreansvaret og gitt samtykke til adopsjon av datteren, men ikke for de to eldste sønnene. Årsaken til at det ikke var fremmet sak om fratakelse av foreldreansvaret og adopsjon av de to guttene var at disse etter barnevernets og fosterforeldrenes oppfatning hadde slike problemer som tilsa at fosterforeldrene og barna mottok støtte og hjelp fra barnevernet. De sakkyndige for Høyesterett anbefalte adopsjon på bakgrunn av at dette ville gi barnet trygghet. Førstvoterende sa om dette at ”Det er altså hovedsakelig generelle erfaringssetninger bygd på at langvarige fosterforhold har best av å gå over i adopsjon, som taler for adopsjon i vårt tilfelle. Som utgangspunkt kan generelle antakelser – basert på sammenlignende undersøkelser av hvordan det er gått med fosterbarn som er adoptert i forhold til barn som ikke er det, eller som er tilbakeført til sine biologiske foreldre – ikke uten videre være avgjørende i et konkret tilfelle. I varierende grad vil slike generelle betraktninger måtte suppleres med spesifikke og individuelle forhold. I vår sak synes slike forhold i liten grad å være til stede.” Flertallet mente i dette tilfellet at det å sikre kontakten mellom moren, jenta og hennes andre søsken gjennom samvær var den beste løsningen for barnet, og samtykke til adopsjon ble derfor ikke gitt. Mindretallet var derimot av den oppfatning at en adopsjon ikke ville føre til noe faktisk brudd i kontakten med den biologiske familien, blant annet fordi jenta på domstidspunktet hadde en ”begrenset tilknytning til sin mor.” Etter en helhetsvurdering mente mindretallet at adopsjon i dette tilfellet ville være til jentas beste.

Også barnets rettslige stilling i forhold til fosterforeldrene og fostersøsken vil ha betydning når man skal avgjøre om det er til dette barnets beste å bli adoptert, eller om det skal forbli fosterbarn. En adopsjon medfører at adoptivbarnet får den samme rettsstillingen som de

---

⁸⁹ Rt. 2001 14 s. 23

andre barna i familien, og barnet får en rettslig tilhørighet til adoptivforeldre, noe som blant annet innebærer at også adoptivbarnet får arverett og odelsrett. Barnets forhold til adoptivforeldrene vil ikke endres hvis adoptivforeldrene går fra hverandre, eller dersom en av adoptivforeldrene blir syk eller dør. For et fosterbarn vil slike situasjoner kunne ha en betydning for om barnet får bli i fosterhjemmet eller ikke, men dette vil ikke være en problemstilling når barnet er adoptert.

Psykologisk kan det ha mye å si for forholdet mellom barna i en familie om de har like rettigheter eller ikke. Et barn som har tilbrakt det meste av sin oppvekst i en fosterfamilie og føler seg som en del av denne familien vil kunne oppleve det vanskelig å skulle bli holdt utenfor for eksempel når det gjelder spørsmål om arv og odel. Dette momentet ble det lagt vekt på i dommen inntatt i Rt. 1982 s. 1687. Fosterforeldrene som ønsket å adoptere barnet hadde også et annet fosterbarn. På grunn av odelsproblemet var det et ønske fra deres side at gutten, som hadde vært lengst hos familien, skulle adopteres først slik at han fikk best odel til gården. Høyesterett uttalte at ”Argumentene for en adopsjon forsterkes etter min mening av forholdet til fostersøsteren og odelsproblemet.”⁹⁰ Førstvoterende var også enig i de sakkyndiges uttalelser at en forskjell mellom de to barna kunne få negativ betydning dem imellom.

Også i en senere sak ble forholdet mellom familiens fosterbarn og adoptivdatter tatt med i vurderingen.⁹¹ I denne saken ble dette momentet tillagt en ”viss betydning” i og med at gutten ved en adopsjon ville få den ”samme legale stilling i familien som hans yngre adoptivsøster og samme sterke stilling om noe uventet skulle skje med fosterforeldrene.”⁹² I dommen i Rt. 1991 s. 557 var det etter rettens mening ”sterke grunner” som talte for at barnet ble gitt økte trygghet og rettslig likestilling i forhold til de fosterforeldrenes andre barn.

Fosterforeldrenes behov for å motta støtte fra barnevernmyndighetenes side har blitt trukket frem som et moment som taler mot at adopsjon er til barnets beste. Dette ble blant annet

---

⁹⁰ Rt. 1982 1687 s. 1694

⁹¹ Rt. 1990 657

⁹² Rt. 1990 657 s. 659

anført av foreldrene i Rt. 1992 s 306. Saksforholdet var kort fortalt at foreldrene hadde blitt fratatt omsorgen for sin sønn fordi de ”manglet evne til å gi barnet omsorg og kontakt, og at gutten derfor var utsatt for å bli skadet psykisk og fysisk.”⁹³ Som følge av dette kom de sakkyndige til at han hadde blitt en ”særlig sårbar og utrygg gutt.” De sakkyndige var av den oppfatning at fosterforeldrene ville greie de utfordringer som kunne vise seg i forbindelse med dette, og at de ville være i stand til å skaffe gutten den fagkyndige hjelp han måtte trenge. Dette var også Høyesterett enig i, og foreldrenes argument ble da ikke tillagt vekt i retning av å nekte adopsjon.⁹⁴

I en annen sak var det barnevernet og fosterforeldrene selv som anså behovet for et støtteapparat som så viktig for to av barna at det fra barnevernets side ikke ble fremmet sak om fratakelse av foreldreansvar og adopsjon for disse to guttene, men kun for søsteren.⁹⁵

En adopsjon samler all beslutningsmyndighet for barnet hos adoptivforeldrene, det vil si at adoptivforeldrene også får foreldreansvaret for barnet, og ikke lenger bare ansvaret for å utøve den daglige omsorg på vegne av barnevernet. At all beslutningsmyndighet blir samlet hos de som har den daglige omsorg for barnet er et moment Høyesterett mener kan være ”hensiktsmessig” i en situasjon der barnet skal bo i fosterhjemmet til det er voksent.⁹⁶ Blant annet vil det kunne være hensiktsmessig at foreldreansvaret ligger hos omsorgspersonene med tanke på barnets eventuelle behov for medisinsk behandling og valg av skole.

I noen saker har fosterforeldrene gitt uttrykk for at de vil legge opp til at barnet har kontakt med foreldrene og annen biologisk slekt også etter adopsjonen, og dette kan gjøre et adopsjonssamtykke mindre betenkelig der det også er ønskelig med fortsatt kontakt mellom barnet og de biologiske foreldrene.⁹⁷ Blant annet i Rt. 1994 s. 805 ble dette tillagt noe vekt i retning av at adopsjon ville være det beste for barnet. Fosterforeldrene hadde i denne

---

⁹³ Rt. 1992 306 s. 307

⁹⁴ Rt. 1992 306 s. 311

⁹⁵ Rt. 2001 14 s. 15

⁹⁶ Rt. 1992 306

⁹⁷ Rt. 1994 805, Rt. 1994 1398

saken uttrykt at de ”aktivt ville hjelpe barnet til å ta kontakt med biologisk slekt, dersom de ser at barnet har behov for det.”⁹⁸ Momentet ble også tillagt vekt i den neste dommen, der Høyesterett i det konkrete tilfellet kom til at hensynet til fortsatt kontakt mellom barnet og foreldrene måtte ”vike for den fordel jeg anser det vil være for C å vokse opp med samme status i forhold til fosterforeldrene som om hun var deres eget barn.”⁹⁹ I en annen sak fra 1995 mente en enstemmig Høyesterett at det at adoptivforeldrene selv får styre kontakten med de biologiske foreldrene, og omfanget av denne kunne ”åpne for større raushet overfor et ønske om kontakt mellom ham og den biologiske familien” fordi dette vil gi adoptivforeldrene en større trygghet.¹⁰⁰

Fordi det skal foretas en konkret vurdering i den enkelte sak kan dette momentet også tas til inntekt for at det ikke skal gis samtykke til adopsjon, noe som ble resultatet i Rt. 1997 s. 534. Dommen er avsagt med dissens 3-2. Flertallet mente adopsjon i og for seg ville være bra for barna, men fordi fortsatt kontakt med mor også ville være bra for guttene mente flertallet at samtykke til adopsjon ikke skulle gis. Førstvoterende sa om dette at ”Jeg antar at når det først anses som maktpåliggende at guttene opprettholder kontakten med biologisk mor, og at denne har et visst omfang, er det i utgangspunktet ikke uten betenkeligheter å gi samtykke til adopsjon, som helt overlater til adoptivforeldrene å avgjøre hva som skal skje. Spørsmålet er hvor sikker man i en slik situasjon kan være på at en tilfredsstillende kontakt likevel vil bli opprettholdt.”¹⁰¹ Det var disse ”usikkerhetsfaktorene” som i dette tilfellet gjorde det vanskelig for førstvoterende å si at adopsjon her ville være den beste løsningen. Mindretallet mente det ikke var ”grunn til å tvile på at fosterforeldrene vil sørge for å opprettholde denne kontakten også etter en adopsjon”, og disse to dommerne fremhevet at dette momentet også ble nevnt i Rt. 1995 s. 85.

Lena Bendiksen har som nevnt i punkt 5.2.1 stilt seg kritisk til at fylkesnemnda og retten trekker dette inn som et moment som taler for adopsjon i tilfelle der det også er ønskelig at

---

⁹⁸ Rt. 1994 805 s. 813

⁹⁹ Rt. 1994 1398 s. 1403

¹⁰⁰ Rt. 1995 85 s. 91

¹⁰¹ Rt. 1997 534 s. 540

barnet og de biologiske foreldrene fortsatt har kontakt med hverandre.¹⁰² Etter en adopsjon vil adoptivforeldrene kunne ombestemme seg angående kontakten med barnets foreldre. Men på dette tidspunktet er det ikke lenger mulighet for barnevernsmyndighetene å fastsette en samværsordning, og et barn som har behov for kontakt med sine foreldre risikerer da å bli nektet slik kontakt.

5.3.2.3 Individuelle momenter

Barnets etniske tilhørighet, og kultur er relevante momenter både når det gjelder plasseringen av barn i fosterhjem, og også når man skal avgjøre om det skal gis samtykke til adopsjon. I en dom fra 1994 var det spørsmål om å gi samtykke til adopsjon av et barn der foreldrene ønsket at barnet skulle vokse opp hos morens søster og søsterens ektemann.¹⁰³ Bakgrunnen for dette ønsket var at moren, som var fra Peru, ville at datteren skulle få beholde kontakten med sin biologiske slekt slik at hun kunne bevare sin etniske identitet og kultur. Om dette sa Høyesterett at ”Både de biologiske hensyn og de forhold som knytter seg til barnets etniske identitet taler i favør av at barnet vokser opp der.”¹⁰⁴ Også de sakkyndige mente på bakgrunn av forskning og praksis, at det å adoptere bort et barn til familier med samme etniske bakgrunn er et viktig moment. Selv om dette er et viktig utgangspunkt var allikevel de sakkyndige enige om at det aller viktigste er adoptivforeldrenes egnethet. Årsaken til at morens søster og svoger i dette tilfellet allikevel ikke ble valgt var de sakkyndiges, og rettens bekymring for at foreldrene kunne få problemer med å akseptere at det etter en adopsjon ville være morens søster og hennes mann som skulle ta alle beslutninger i forhold til barnet. Dette kunne igjen skape konflikter mellom foreldrene og adoptivforeldrene, og bli en belastning for barnet.

Foreldrenes religiøse overbevisning har ikke vært en problemstilling i noen av de saker som har vært oppe for Høyesterett. I forarbeidene til barnevernloven av 1992 ble det i

---

¹⁰² Bendiksen (2000) s. 207

¹⁰³ Rt. 1994 805

¹⁰⁴ Rt. 1994 805 s. 811

forbindelse med valg av plasseringssted for barnet etter en omsorgsovertakelse sagt noe om dette: ”Barneverntjenesten må vurdere plasseringsalternativene ut fra hva som anses å være til barnets beste. Den må ta hensyn til varigheten av plasseringen og muligheten og ønskeligheten av samvær med foreldrene ved plasseringen. Det vil videre være viktig å ta hensyn til et barns kulturelle, språklige og religiøse bakgrunn ved plasseringen.”¹⁰⁵ Selv om uttalelsen er gitt i forbindelse med valg av fosterhjem kan slike synspunkter også være relevante når det gjelder spørsmål om adopsjon kan sies å være til barnets beste. Kanskje særlig der det er snakk om noe større barn som selv har et forhold til religionen kan dette være av betydning.

Etter barnevernloven § 6-3 (1) skal barn som har fylt syv år informeres om vedtak som angår dem, og de skal også gis anledning til å uttale seg. Annet punktum i bestemmelsen fastslår at ”Barnets mening skal tillegges vekt i samsvar med barnets alder og modenhet.” Om barnet selv ønsker å bli adoptert eller ikke inngår i den helhetsvurdering som skal foretas etter barnevernloven § 4-20 (3) bokstav b.¹⁰⁶ I Høyesterettsdommen fra 2007 var ikke partene enige om hvorvidt gutten virkelig ønsket å bli adoptert. Han hadde til de sakkyndige sagt at han ville at ”fosterforeldrene skal bestemme alt, også når han skal treffe moren og halvbroren, slik at barnevernet ikke skal ha med samværet å gjøre.” Førstvoterende i saken mente at dette kunne ses som et ”uttrykk for et ønske om å bli adoptert” og tillå dette noe vekt ved siden av de andre momentene som talte for adopsjon.

Hensynet til at barnet beholder kontakten med sine biologiske søsken vil også kunne ha betydning ved adopsjonsspørsmålet. I et tilfelle som var oppe for Høyesterett var det spørsmål om å gi samtykke til adopsjon av en gutt som var ett av seks søsken.¹⁰⁷ Samtykke til adopsjon ble i denne saken nektet. Høyesterett mente at det å sørge for at de biologiske søsknene beholdt muligheten til å ha kontakt med hverandre var ”spesielle hensyn som kan

---

¹⁰⁵ Ot.prp. nr. 44 (1991-1992) punkt 4.14

¹⁰⁶ Rt. 2007 561 avsnitt (60)

¹⁰⁷ Rt. 1990 1274

tenkes å tale mot adopsjon”.¹⁰⁸ Det var ikke klart hvilken kontakt som på domstidspunktet forelå mellom gutten og hans søstre, men retten mente at ”Det kan imidlertid ikke ses bort fra at adopsjon for Ss vedkommende vil avskjære ham fra den verdi som ligger i søskenforholdet etter hvert som søsknene gror til.”

Også det at barnet har et spesielt stort omsorgsbehov vil kunne være en faktor som taler for å gi samtykke til adopsjon, kanskje særlig hvis fosterforeldrene er spesielt godt kvalifiserte til å dekke dette behovet. Et eksempel på at dette momentet er brukt finnes i dommen i Rt. 1991 s. 557. Selv om det her var snakk om en normal 5 år gammel jente så hadde hun et ganske stort omsorgsbehov. Dette omsorgsbehovet hadde i denne saken styrket de fagkyndige i sin konklusjon om at adopsjon ville være den beste løsningen for denne jenta.

5.3.2.4 Biologiske foreldres reaksjon

Som tidligere nevnt vil foreldrenes interesser ikke være et relevant moment når man skal avgjøre hva som vil være til barnets beste dersom barnets og foreldrenes interesser er motstridende. Hvis det er tilfelle følger det av hensynet til barnets beste at foreldrenes interesser må vike for barnets. I noen Høyesterettsdommer har foreldrenes reaksjon på at barnet blir adoptert mot deres vilje blitt nevnt. Spørsmålet blir gjerne tatt opp i forbindelse med den kontakt som foreligger mellom foreldrene og barnet. Allerede i den første dommen om adopsjon mot foreldrenes vilje kom Høyesterett inn på hensynet til moren.¹⁰⁹ Det kan tenkes at det i mange tilfelle er foreldrenes frykt for helt å miste kontakten med barnet etter en adopsjon som gjør at de motsetter seg adopsjon selv om det er klart at de aldri vil få tilbakeført omsorgen for barnet. Høyesterett har i hvert fall i et par dommer uttrykt at det kan ha vært dette som var foreldrenes motiv for å motsette seg en adopsjon av barnet.¹¹⁰ Førstvoterende sa i dommen fra 1991 at ”Det kan imidlertid synes som om det er

---

¹⁰⁸ Rt. 1990 1274 s. 1284

¹⁰⁹ Rt. 1982 1687

¹¹⁰ Rt. 1991 557 og Rt. 1992 306

ønsket om fortsatt å ha kontakt med D, som er det viktigste for den ankende part.”¹¹¹ Men på bakgrunn av bevisførselen i saken mente førstvoterende at moren fremdeles ville kunne ha kontakt med datteren etter adopsjonen, da det allerede forelå et forholdsvis godt samarbeid mellom fosterforeldrene og moren i denne forbindelse. At en adopsjon kan oppleves som veldig vanskelig for foreldrene er det ingen tvil om, og i dommen i Rt. 1990 s 657 uttrykker førstvoterende forståelse for at en adopsjon kan oppleves ”smertelig” for moren. Det sies videre at dette hensynet ”må likevel ha begrenset vekt.” Det avgjørende er i alle tilfelle hvilken løsning som er best for barnet. De faktiske omstendigheter som i denne saken begrunnet adopsjon var at gutten hadde bodd hos fosterforeldrene i mange år, og slik han følte det var det disse som var hans foreldre. I forbindelse med foreldrenes reaksjon på adopsjonen har Høyesterett ved et par tilfelle vektlagt fosterforeldrenes ønske om at barnet skal ha kunnskap om, og kontakt med sine biologiske foreldre også etter en adopsjon. Blant annet ble dette trukket inn som et ytterligere moment som talte for å gi samtykke til adopsjon i en dom fra 1992.¹¹² Fosterforeldrene til barnet det her var snakk om hadde både i bevisopptak for Høyesterett, og for de sakkyndige gitt uttrykk for at barnet hadde rett til kontakt med sine biologiske foreldre og slekt i den utstrekning han selv måtte ønske det.

5.3.3 § 4-20 tredje ledd bokstav c – adoptivsøkerne har vært fosterforeldre for barnet

Etter vilkåret i barnevernloven § 4-20 (3) bokstav c må de som søker om å adoptere barnet ha vært fosterforeldre for det, og derigjennom ha vist seg skikket til å oppdra barnet som sitt eget. Under arbeidet med barnevernloven av 1992 foreslo departementet en ordning med at barn under ett år skulle kunne adopteres bort til søkere som ikke hadde vært fosterforeldre for det såfremt de øvrige vilkår etter paragrafen var oppfylt.¹¹³ Det ble dermed lagt opp til at det skulle være enklere å adoptere bort barn under ett år i de tilfelle

---

¹¹¹ Rt. 1991 557 s. 563

¹¹² Rt. 1992 306

¹¹³ Ot.prp. nr 44 (1991-1992) punkt 4.18

det var klart at omsorgsovertakelsen ville bli varig, og der en adopsjon også ble vurdert å være til barnets beste. For barn over ett år foreslo departementet i høringsutkastet at det i tillegg skulle være et vilkår at adoptivsøkerne hadde vært fosterforeldre for barnet og ”vist seg skikket til å oppdra det som sitt eget”. Noen av høringsinstansene uttalte seg om dette forslaget. Kristiansand kommune gikk imot forslaget da det etter kommunens mening ville være et like stort behov for å fastslå at adoptivsøkerne var skikket til å oppdra barnet som sitt eget for barn under ett år, som det var for de større barna. Etter høringsrunden endret departementet syn og foreslo at vilkåret om at adoptivsøkerne først skal ha vært fosterforeldre for barnet skal gjelde i alle saker der det er snakk om adopsjon etter barnevernloven § 4-20. Departementet var nå av den oppfatning at det ville være nødvendig å se situasjonen noe an, for å kunne vurdere om adopsjon ville være til barnets beste. Dette ville man være bedre i stand til å vurdere etter at barnet hadde vært i fosterhjemmet en stund. I utgangspunktet ville dette spesielt gjelde for de noe større barn. Større barn vil naturlig nok ha en mye sterkere tilknytning til sine biologiske foreldre enn barn under ett år, noe som kan føre til at de får større problemer med å knytte seg til fosterforeldrene.

Barnevernloven § 4-20 (3) bokstav c sier ingenting om hvor lenge fosterhjemsforholdet må ha vart før dette vilkåret kan anses oppfylt. I lovens forarbeider er dette spørsmålet kort nevnt. Departementet mente at det ikke ville være hensiktsmessig å fastsette regler for fosterhjemsforholdets varighet, men at dette heller måtte vurderes konkret i det enkelte tilfelle. Formålet med bestemmelsen er å forsikre seg om at adoptivsøkerne er i stand til å oppdra barnet som sitt eget, dette tilsier at fosterhjemsforholdet i hvert fall må ha hatt en viss varighet. I de saker som har vært oppe for Høyesterett etter 1992 loven har barna vært i fosterhjemmet i seks, syv og et halvt og åtte år.¹¹⁴ Ikke i noen av disse dommene sies det noe om hvor lenge barnet må ha vært i fosterhjemmet. Dette er i tråd med uttalelsene om at det i det enkelte tilfellet må foretas en konkret vurdering. I to av sakene ble det ikke gitt

---

¹¹⁴ Rt. 2001 14, Rt. 2007 561 og Rt. 1997 534

samtykke til adopsjon, men dette skyldtes at de andre vilkårene etter § 4-20 ikke var oppfylt.¹¹⁵

I Rt. 2007 s. 561 hadde barnet bodd hos fosterforeldrene i syv og et halvt år før saken kom opp for Høyesterett og fosterforeldrene fikk samtykke til adopsjon. I denne saken var ikke spørsmålet om fosterforeldrene var egnet til å oppdra gutten som sin egen omstridt.

Høyesterett var enig i den vurdering de sakkyndige hadde foretatt av hvorvidt fosterforeldrene var skikket til å oppdra barnet som sitt eget, og anså vilkåret oppfylt.

5.3.4 § 4-20 tredje ledd bokstav d – vilkårene for å innvilge adopsjon etter adopsjonsloven

Det siste vilkåret i barnevernloven § 4-20 (3) er at ”vilkårene for å innvilge adopsjon etter adopsjonsloven er til stede.” Det følger av dette vilkåret at fylkesnemnda selv må prøve om de alminnelige vilkårene for adopsjon etter adopsjonsloven er oppfylt.

Adopsjonsloven gir bestemmelser om saksbehandlingsreglene i vedtak som omhandler adopsjon. Etter § 13 er virkningene av en adopsjon at adoptivbarnet får ”samme rettsstilling som om adoptivbarnet hadde vært adoptivforeldrenes egne fødte barn”. Dette innebærer videre at ”Samtidig faller rettsforholdet til den opprinnelige slekten bort, om ikke annet følger av særskilt lov.” Alle de rettslige bånd mellom barnet og den biologiske familie og slekt brytes ved en adopsjon. Dette medfører at barnet og foreldrene ikke lenger har krav på samvær med hverandre, slik de etter en omsorgsovertakelse i utgangspunktet har etter barnevernloven § 4-19.

Ifølge adopsjonsloven § 7 kan adopsjon av personer under 18 år ikke innvilges uten samtykke av den eller dem som har foreldreansvaret. Dette er bakgrunnen for at foreldreansvaret først må fratas de biologiske foreldre etter barnevernloven. De biologiske foreldre har etter adopsjonsloven § 7 (3) en rett til å uttale seg før samtykke til adopsjon gis. Uttalelsesretten styrker foreldrenes rettssikkerhet, og saksbehandlingen generelt.

---

¹¹⁵ Rt. 1997 534, Rt. 2001 14

Etter reglene i § 6 i adopsjonsloven skal et barn som er fylt syv år, og også yngre barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, informeres og gis anledning til å uttale seg før samtykke til adopsjon blir gitt. Den samme regel finnes også i barnevernloven § 6-3, og gjelder ved alle vedtak etter loven. Det følger av annet punktum i begge bestemmelsene, som for øvrig er identiske, at ”Barnets mening skal tillegges vekt i samsvar med barnets alder og modenhet.” Modenhet vil variere fra barn til barn. Det vil av denne grunn måtte foretas en konkret vurdering av de synspunkter barnet fremsetter. I en Høyesterettsdom fra 1998 ble det i forbindelse med § 6-3 gitt uttrykk for at barnets mening ikke ”uten videre skal følges”.¹¹⁶

Barnets mening er allikevel et moment som inngår i helhetsvurderingen av hva som er til barnets beste, slik det ble gitt uttrykk for i Rt. 2007 s. 561. Det var her snakk om en ni år gammel gutt som hadde vært i fosterhjemmet fra han var ett år og åtte måneder gammel. Partene var uenige om hva man kunne trekke ut av guttens uttalelser om at han ønsket at fosterforeldrene skulle bestemme alt. Førstvoterende var enig med den sakkyndige at dette måtte kunne ses som et uttrykk på at han ønsket å bli adoptert.

Det følger av adopsjonsloven § 6 (2) at den som er fylt tolv år ikke kan ”adopteres uten eget samtykke.” Barn som har blitt såpass store er som regel i stand til å danne seg egne synspunkter, og det er da naturlig at man ikke går imot barnets ønske om ikke å bli adoptert hvis det skulle være tilfelle.

5.4 § 4-20 fjerde ledd – departementet utsteder adopsjonsbevillingen

Barnevernloven § 4-20 (4) inneholder en bestemmelse om at når fylkesnemnda gir samtykke til adopsjon skal departementet utstede adopsjonsbevillingen. Bestemmelsen ble lagt til i lov 17. juni 2005 nr 65. Hensikten var å unngå dobbeltbehandling. Etter § 4-20 (3) bokstav d skal fylkesnemnda avklare om de øvrige vilkår etter adopsjonsloven er oppfylt når det gis samtykke til adopsjon. Dette medfører at adopsjonsmyndighetene, Barne-, ungdoms- og familieetaten, ikke lenger skal foreta en vurdering av om disse vilkårene er

---

¹¹⁶ Rt. 1998 1702 s. 1711

oppfylt fordi denne vurderingen da allerede er foretatt av fylkesnemnda etter barnevernloven § 4-20 (3) bokstav b.

6 Økt bruk av adopsjon som barneverntiltak

Sommeren 2009 trådte en del endringer i barnevernloven i kraft. Det ble ikke vedtatt endringer i barnevernloven § 4-20, men i Ot.prp. nr 69 (2008-2009) konkluderte Barne- og likestillingsdepartementet med at det er behov for en endring i praksis angående adopsjon av fosterbarn.

Blant de skandinaviske landene er Norge det land som i størst grad benytter adopsjon som barneverntiltak.¹¹⁷ I Sverige finnes det ikke lovhjemmel for å adoptere bort barn mot de biologiske foreldres vilje. Danmark har lovbestemmelser som åpner for adopsjon, men kun i noen få, spesielle tilfelle. Tall fra Statistisk Sentralbyrå tyder på at det de senere årene har vært en nedgang i bruk av adopsjon som barneverntiltak.¹¹⁸ Dette var noe av bakgrunnen for at Barne- og Likestillingsdepartementet i Ot.prp. nr. 69 (2008-2009) konkluderte med at man burde øke bruken av adopsjon som barneverntiltak. Foranledningen for høringen var blant annet at det fra faglig hold var uttrykt en bekymring for at adopsjon av fosterbarn som tiltak etter barnevernloven ikke lenger ble benyttet i like stor grad, og det ble vist til at ulike studier la til grunn at for barn i langvarige fosterhjemsforhold er det generelt sett bedre å bli adoptert enn kun å forbli fosterbarn.

104 av de 107 høringsinstansene som uttalte seg støttet i all hovedsak departementets syn om økt bruk av adopsjon. Noen av instansene var av den oppfatning at det var behov for en lovendring for å oppnå dette, mens andre anså det som fullt mulig å dreie praksis uten å måtte foreta lovendringer. Ettersom forslaget om økt bruk av tvangsadopsjon fikk nokså

---

¹¹⁷ Ot.prp. nr. 69 (2008-2009) punkt 4.1

¹¹⁸ Ot.prp. nr. 69 (2008-2009) punkt 4.1

bred støtte i høringen gikk departementet inn for at praksis burde justeres i den retning. Det ble uttalt at flere adopsjoner ikke er et mål i seg selv, men det er slik departementet ser det ønskelig at flere saker kommer opp for fylkesnemnda til prøving av om det skal gis samtykke til adopsjon. Et av momentene som ble trukket inn i vurderingen var at nyere studier viser at det for en del barn kan ha mye å si for deres utvikling om de vokser opp som fosterbarn eller som adoptivbarn. Dette på grunn av den økte trygghet og stabilitet en adopsjon vil gi barnet i forhold til de som skal være dets omsorgspersoner.

Forslagene i Ot.prp. nr. 69 (2008-2009) ble gjennomgått av Stortingets familie- og kulturkomité i Innst. O. nr. 121 (2008-2009). Et flertall av medlemmene støttet departementets forslag til økt bruk av adopsjon mot foreldrenes vilje, og disse var også enig i at denne omleggingen av praksis er mulig innenfor de rammer barnevernloven i dag gir.¹¹⁹ Komitéens mindretall derimot mente en slik praksisendring kunne få uheldige følger, i og med at flere barn kan bli fratatt foreldrene i ung alder og at man forsøker adopsjon fremfor å legge til rette for en fremtidig gjenforening av foreldrene og barnet.

7 Avslutning

Oppgaven har vist at avgjørelsen av om man skal frata foreldrene foreldreansvaret og adoptere bort barnet mot deres vilje beror på en konkret, skjønnsmessig vurdering av de mange forhold som gjør seg gjeldende i den enkelte sak. Høyesteretts praksis gir en oversikt over momenter som kan være relevante i forhold til disse avgjørelsene. Disse momentene utgjør ikke en uttømmende liste, og praksis viser at vektleggingen av dem også kan variere fra sak til sak. Dette medfører at det kan være vanskelig for både foreldre og barn å forutberegne utfallet i sin egen sak.

Fordi det dreier seg om skjønnsmessige vurderinger blir saksbehandlingsreglene i barnevernloven kapittel 7, og reglene om adgang til å prøve saken for domstolene i

---

¹¹⁹ Innst. O. nr. 121 (2008-2009) punkt 2.4

tvisteloven kapittel 36, desto viktigere. Reglene er gitt av rettssikkerhetsmessige hensyn og skal sikre at avgjørelser tas på grunnlag av alle de ulike momenter som gjør seg gjeldende i saken.

De skjønnsmessige vilkår som følger av barnevernloven § 4-20 har både sine fordeler og ulemper. Fordelene med de skjønnsmessige vilkårene er at loven omfatter et stort antall, til dels ulike, forhold. En lovfesting av mer konkrete, uttømmende vilkår vil kunne bedre forutberegneligheten i disse sakene, men vil også lett kunne legge for store føringer på avgjørelsen. På denne bakgrunn fremstår dagens ordning som den beste av de to alternativene, nettopp fordi den åpner for at man i det enkelte tilfelle kan komme til den løsning som fremstår som den beste for akkurat det barnet det er snakk om.

8 Litteraturliste

Lovregister:

1986	Lov om adopsjon (adopsjonsloven) av 28. februar 1986 nr. 8
1992	Lov om barneverntjenester (barnevernloven) av 17. juli 1992 nr. 100
1999	Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven) av 21. mai 1999 nr. 30
2005	Lov om mekling og rettergang i sivile tvister (tvisteloven) av 17. juni 2005 nr. 90

Barnekonvensjonen	FNs konvensjon om barnets rettigheter av 20. november 1989
EMK	Den europeiske menneskerettskonvensjon, Roma 4. november 1950

Forarbeidsregister:

Alle forarbeider er funnet på Lovdata.no og Gyldendal Rettsdata

NOU 1985:18	Lov om sosiale tjenester mv.
NOU 2000:12	Barnevernet i Norge
Ot.prp. nr. 44 (1991-1992)	Om lov om barneverntjenester (barnevernloven)
Ot.prp. nr. 69 (2008-2009)	Om lov om endringer i barnevernloven
Innst. O. nr. 80 (1991-1992)	Innstilling fra forbruker- og administrasjonskomiteen om lov om barneverntjenester (barnevernloven).
Innst. O. nr. 121 (2008-2009)	Innstilling fra familie- og kulturkomiteen om lov om endringer i barnevernloven

Domsregister:

Alle dommer er funnet gjennom Lovdata.no

Rt. 1982 1687
Rt. 1987 52
Rt. 1990 657
Rt. 1990 1274
Rt. 1991 557
Rt. 1992 306
Rt. 1994 323
Rt. 1994 805
Rt. 1994 1398
Rt. 1995 85
Rt. 1997 534
Rt. 1998 1702
Rt. 2001 14
Rt. 2007 561

Johansen v. Norway

Case of Johansen v. Norway. 1996-08-07. Lovdata:
EMDN

Bøker:

Barnevern og omsorgsovertakelse. Redigert av Steinar Tjomsland. 2. utg. Oslo, 2003.

Bendiksen, Lena R.L. *Barn i langvarige fosterhjems plasseringer – foreldreansvar og adopsjon*. Fagbokforlaget, 2008.

Nettdokument:

Bendiksen, Lena Renate L. *Samvær mellom biologiske foreldre og barn etter en tvangsadopsjon*. I: Kritisk Juss 2000 s. 207 (Sitert fra Lovdata.no)

Graver, Hans Petter. *Bevisbyrde og beviskrav i forvaltningsretten*. I: Tidsskrift for rettsvitenskap 2004 s. 465 (Sitert fra Lovdata.no)

Lindboe, Knut. *Hensynet til barnets beste i barnevernsaker*. I: Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål 2003 s. 115 (Sitert fra Lovdata.no)

Lindboe, Knut. *Barnevernets rettshistorie i Norge*. I: BVpraxis nr. 3 2006 s. 15 (Sitert fra Lovdata.no)

Lindboe, Knut. *Om beviskravet i barnevernsaker*. I: Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål nr. 3 2007 s. 177 (Sitert fra Lovdata)

